

Мова виграла суд у язика (читайте матеріал на стор.4)

Вибір між славою та безчестям

Звернення
До голови ТКГ Леоніда Кравчука

З приходом до керівництва державою президента В. Зеленського зі своїми “слугами” опір російському агресорові суттєво ослаб. Українське суспільство не один раз ставало свідком ганебних поступок російському окупанту, починаючи від прийняття “формули Штайнмаєра” аж до так званого розведення військ. Українська влада так “заприятелювала” з владою агресора, що повірила в можливість швидкого закінчення війни шляхом домовленостей із Москвою. Президент В. Зеленський заявив, що Путін “розуміє, що треба завершувати цю війну”, а про себе пан Зеленський висловився, що у своїй голові війну вже закінчив. Саме тому “зелена влада” почала загравати з Путіним та його війовничим оточенням, не помічаючи, що “миротворчі ініціативи” обертаються поширенням серед українців ідей пацифізму, капсуляцією невеликої чисельності задіяних у війні громадян (на фронті і в тилу), зменшення уваги влади до проблем озброєння Збройних сил та інших воєнних формувань (зокрема в частині ракетного виробництва), розмиванням образу агресора, активізацією реваншистської діяльності проросійської п’ятої колонії, ослабленням зв’язків із закордонними партнерами. Все це негативно відбилося на мобілізаційному рівні суспільства і породжує безпідставні сподівання на швидке припинення війни.

Процес лукавого присиплення українського суспільства захопив російського окупанта до підсилення тиску на Україну, аби остаточно примусити її владу до подальших поступок з наступною капітуляцією. Зокрема Москва посилює тиск на українську делегацію в Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації на Донбасі. Вона

вимагає від України якнайшвидшої політичної суб’єктивізації ОРДЛО і домагається проведення виборів на окупованих територіях одночасно з черговими місцевими виборами, які пройдуть в Україні у жовтні цього року.

Російська влада, як ви знаєте, Леоніде Макаровичу, в ультимативній формі вимагає від Києва відмовитися від позиції, суть якої полягає в тому, що виконання політичної частини мінських домовленостей має передувати виконання Росією безпечових зобов’язань в повному обсязі. Росія в такий спосіб прагне змусити українську владу прийняти російське трактування війни як українського внутрішнього конфлікту, що дозволило б їй позбутися міжнародних санкцій.

Для досягнення цих цілей Кремль схиляє В. Зеленського розпочати першочергове виконання політичної частини Мінських домовленостей, видаючи місячне припинення вогню як виконання ключової позиції безпечового пакету вимог. Хіба не зрозуміло, що Путін шантажує В. Зеленського можливим зривом чергової зустрічі норманської четвірки не тільки на найвищому рівні, а й на рівні радників. (Путін намагається грати на слабіні В. Зеленського, який розглядає такі зустрічі як любе його натурі самоствердження).

Ключовим інструментарієм в технології досягнення своїх цілей Москва визначила Тристоронню контактну групу. Вона вже домоглася від президента Зеленського зміни складу української делегації в ТКГ. Запобігаючи перед Кремлем В. Зеленський вивів зі складу української делегації досвідчених політиків та дипломатів, це суттєво послабило позиції України.

З призначенням Вас, Леоніде Макаровичу, головою делегації України в ТКГ, багато хто сподівався, що Ви займете позицію, яка відверне загрозу капітуляції України перед російським

агресором. Однак вже перші Ваші висловлювання як голови української делегації в ТКГ показали, що Ви не збираєтеся виправити ситуацію, а Ваші легковажні дії стали загрозливими для України. Ще більше погіршилася ситуація з призначенням Вітольда Фокіна Вашим першим заступником, який одразу заспівав голосом Путіна.

Ваша, Леоніде Макаровичу, діяльність на посаді голови української делегації в ТКГ розпочалася з заяв, які засвідчують Вашу готовність не лише до пом’якшення позиції України щодо російського агресора, а насправді до капітуляції. Такою, зокрема, була Ваша заява про подачу води у Крим. Ваші застереження на кшталт можливої гіпотетичної гуманітарної катастрофи, пов’язаної з використанням води, є нічим іншим, як виправданням і заохоченням окупанта до подальшого винищення в Криму водних ресурсів в інтересах окупаційного війська. Якби Ви, пане голову, заявили, що постачання води до захопленого Росією Криму можливе лише після деокупації півострова, це породжувало б у кримчан проукраїнські настрої і було би по агресору. Ваша заява заперечує принцип, що агресор самостійно відповідає за ситуацію на окупованій ним території. Ще в більшій мірі Ваша готовність іти на поступки російському агресору засвідчується листом до Верховної Ради, в якому Ви просите народних депутатів розглянути питання щодо відповідності Постанови “Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 р.” Закону України “Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей” (від 16.09.2014р. N1680-VII), а також Комплексу заходів з виконання Мінських угод, підтриманого резолюцією Ради безпеки ООН 2202 (2015).

Закінчення на стор. 3

НЕ ВІДСТУПАЙТЕ
ВІД ВІРИ!

2

У ПОШУКАХ СВІТЛА

5

З РОСИ Й ВОДИ,
МАРГАРИТО ДОВГАНЬ!

6-7

“ЗАГРАЛА ОСІНЬ
ПОВАГОМ...”

8

ЗНАЙОМТЕСЬ:
ПОЛЬ МАНАНДІЗ

14-15

*Відкритий лист Предстоятелю
Української Греко-Католицької Церкви
блаженнішому Святославу Шевчуку*

Чому замість національної солідарності толеруєте міжусобну ворожнечу?

Почнемо із нагадування загальновідомої істини, що причиною тривалих історичних поразок нашого народу стала його роз’єднаність — це було і в часи Княжої України, і в добу козаччини (Руїна), і в ході боротьби за Українську Народну Республіку.

У новітній історії змагань за Українську Самостійну Соборну Державу патріотичні сили зуміли зжити, подолати цю задану на національну ваду. Наведемо декілька прикладів із міжконфесійних відносин українських православних та греко-католиків: 1988 року більше ста православних киян підписали звернення до Верховного Совету СССР з вимогою легалізації Української Греко-Католицької Церкви. Через рік газета УАПЦ “Наша віра — Православ’я” опублікувала заяву виконавчого секретаря Української Гельсінської Спілки В’ячеслава Чорновила про виняткову приналежність Собору Святого Юра греко-католикам. Подібними діями ми намагалися заснувати нове, братнє, християнське ставлення представників обох українських церков один до одного.

У ширшому національному контексті, кажучи словами видатного українського політика Михайла Гориня, долучились до символічного засипання річки Збруч — усього того, що ділило наддніпрянців та галичан; того, що наші спільні вороги намагалися століттями культивувати, поглиблювати, роз’яструвати і використовувати для утримання нас в неволі.

Звісно, що подібні солідарні дії до нас ми спостерігали і з боку греко-католиків. В складних політичних обставинах сьогодні Предстоятелі Української Греко-Католицької Церкви і Православної Церкви України неодноразово демонстрували солідарність у підтримці національної єдності українського народу.

На жаль, змушені констатувати прикрий факт перегляду цієї національної солідаристської позиції.

Одним із найскладніших регіонів відродження українського православ’я є Слобожанщина. Упродовж тридцяти років українська громада Харкова працювала над відродженням рідної Церкви у краї. Позитивним наслідком цих зусиль стало створення Свято-Димитрівської громади та початок відбудови історичного храму.

Змушені визнати, що процес національного відродження не завжди лінійно зростаючий, нерідко його випробовують деструктивні виклики, падіння, одним із таких стала провокативна діяльність єпископа-розстриги Ігоря Ісиченка. Який “18 березня 2020 р. в розпал антивірусного карантину та всупереч чинному законодавству, — як стверджують представники харківської православної громади, — іміту-

вав проведення загальних зборів (єпархіального собору) Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ, на якому, за його наполяганням, було проголошено намір приєднатися до УГКЦ...”

Засновники Свято-Димитрівської православної громади, як і ми, не заперечують права вільного вибору Ігоря Ісиченка, навіть якщо цей вибір опирається на обман, шахрайство і зраду своїх побратимів, він може йти куди йому заманеться, забравши з собою мізерне “їудине плем’я” послідовників. Але православні українці категорично “проти незаконної передачі споруди Свято-Димитрівського храму в місті Харкові, який із 90-х років належить православної громаді, іншій конфесії”. Бо Свято-Димитрівський храм належить не “купці пройдисвітів”, а православним харків’янам, він належить Православній Церкві України.

Ми сподіваємося, Ваше блаженство, що Ви розумієте це і діятиме в дусі великих ваших попередників — Шептицького, Сліпого і Гузара, для яких християнський і національний інтерес були мірилом їхніх вчинків.

Якщо ж переможе вузьколобий конфесійний егоїзм, і буде прийнято рішення про захоплення православного храму, то це буде сприйнято як ворожий виклик усіма православними християнами України.

Одночасно цей акт посилить позиції “руського міра” в регіоні, віддасть на поталу Російській Церкві усю православну Слобожанщину. Стане наочним аргументом для спекулятивних тверджень російської шовіністичної пропаганди про недопустимість переходу від РПЦ до ПЦУ, бо це нібито є лише “тимчасовим прикриттям для лукавого поширення унії”.

Ще раз хочемо наголосити, що заволодіння УКЦ православним Свято-Димитрівським храмом міста Харкова змусить і нас — православних українців, по новому подивитись на стосунки з греко-католиками.

Владико, у Харкові ваша Церква спорудила новий храм, який переважно стоїть напівпорожнім, виникає логічне питання: для чого вам ще й чуже майно, коли своєму не можете дати ради?

Наголошуємо, здобувши мале, ви втратите велике — нашу братську любов. Бо не може брат обкрадати брата, а той робити вигляд, що нічого не сталося.

Хай Господь благословить Вас на мудрі і корисні для усієї української громади вчинки!

Слава Господу нашому Ісусу Христу!

Слава Україні!

Олександр Гудима
Арсен Зінченко
Олександр Ткачук
Олесь Шевченко

Державець, світоч нації До 155-ччя митрополита Андрея Шептицького

Серед організаторів — Івано-Франківське ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка. Нижче подаємо виступ голови обласного об’єднання Степана Волковецького. Акценти, розставлені промовцем, стосуються насамперед співпраці Церкви і “Просвіти” не тільки в минулому, а й у сьогоденні.

Всечесний отче, президіє, шановні учасники конференції!

Митрополит Андрей Шептицький займає особливе місце в історії Української Церкви та українського народу. Можна стверджувати, що він є унікальною історичною фігурою, бо ніхто більше не зробив для Церкви і народу.

Це була унікальна особистість, вплив якої, особливо на Галичині, був колосальним, його роль і значення і до сьогодні не до кінця належно оцінено і усвідомлено багатьма нашими громадянами. З повним правом його можна назвати духовним батьком України.

Походив із знатного українського роду Шептицьких, який отримав графський титул і з часом спольшився.

У свої 23 роки прийняв рішення стати монахом, хоч перед ним відкривалися можливості військової чи державної кар’єри. Чи не дивно? Не звично було і те, що його вибір зупинився не на католицькій церкві (польській), а на греко-католицькій. В цьому очевидно відчувається усвідомлення ним ще з молодих років своєї історичної місії.

3 вересня 1892 року був висвячений на священника. Тоді ж відслужив свою першу службу у рідному селі.

2 лютого 1899 року номінований на Станіславівського єпископа. Направив до своїх вірян шість послань українською мовою, що було абсолютною новачкою для тих часів.

17 грудня 1900 року був номінований Галицьким митрополитом і очолював греко-католицьку церкву до 1944 року. Почав з реформи богословської освіти: організував Львівську семінарію, відкрив єпархіальні семінарії у Станіславові та в Перемишлі, відправляв найздібніших студентів до університетів Риму, Відня, Інсбруку, інших відомих осередків науки.

Заснував українське богословське наукове товариство, Львівську богословську академію, католицький інститут церковного з’єднання... Дбав про розвиток монашого життя: заснував монастир студійського правила, орден редemptористів і з тих його членів, які прийняли східний обряд.

Великого значення надавав єкуменічній діяльності. Сприяв розбудові російської греко-католицької церкви, в 1917 році, будучи насильно вивезеним російською владою, організував у Петрограді Синод російської ка-

толицької церкви. Призначив отця Леоніда Федорова екзархом для греко-католиків Росії.

Був найбільшим на той час меценатом: витрачав значні кошти на заснування Українського Національного музею, купив для нього приміщення, зібрав одну з найбільших в Європі колекцій іконопису, організував єпархіальну бібліотеку в Станіславові, академічний дім, народну лічницю та Земельний банк у Львові (1910 р.), страхове товариство “Дністер”, надавав підтримку майстрам українського живопису О. Новаківському, М. Сисаку, О. Куриласу та стипендії молодим українським митцям, допомагав сиротинцям, створював заповідники, сприяв відкриттю курортів (наприклад, в Черче, на Івано-Франківщині).

Всіляко підтримував діяльність “Просвіти”, спортивних товариств “Січ” та “Пласт”, “Рідної школи”, “Сільського господаря”, організацій, що несли в собі українську ідею. Був незаперечним авторитетом не тільки для вірян — греко-католиків, але і для всієї української людності Галичини і України в цілому.

Настановляв священників працювати для народу, зокрема, вдома його слова про те, що “священник, що навіть на жадання парафіян не хоче утворити читальні, склепу, шпихлера (склад з зерном — С.В.), не відповідає своєму становищу”.

У часи митрополита Шептицького (а це майже півстоліття) священник був більше, ніж духовна особа і служитель церкви. Він мусив бути і громадським діячем та в певному розумінні відповідальним за громаду, у всякому разі за її духовність. Чим не приклад для священників українських церков?

Всіляко підтримував кооперативний рух, економічну діяльність, створення банків, відповідним чином настановляв на цю діяльність найперше священників і всіх вірних Церкви.

Маючи величезний вплив, брав активну участь у політичному житті краю. Підтримував утворення Західно-Української Народної Республіки, брав участь у підготовці її малої Конституції “Тимчасового основного закону”.

Виступив проти Голодомору, організованого більшовиками, виступав проти знищення поляками православних церков Холмщини і Підляшшя, насильницького окатоличення місцевого населення. В 1938 році видав

відозву, в якій назвав дії польської влади “приголомшливими”, а польську державу і костел — ворогами Вселенської церкви, Християнства.

Вітав проголошення ОУН Акту відновлення Української Державності 30 червня 1941 року.

Розчарувавшись у намірах німців і бачачи їх методи в час окупації, виступив проти нацизму та большевизму у багатьох зверненнях — пастирських посланнях та особистих зверненнях до Гімлера з приводу нищення єврейського населення Галичини, а також до Сталіна та Хрущова. В 1942 році направив послання до вірних “Не убий!”, де засуджував політичні убивства. Організував систему переховування євреїв у монастирях від фізичного знищення. Зустрічався з керівниками європейських держав: США, Великої Британії, Франції... Всюди і завжди говорив про Україну, потребу її державного самовизначення та відповідальність людей перед Богом.

Був одним із найбільш освічених людей у Європі, знав більше 10 мов.

Митрополит Андрей залишив нам заповіти на всі віки. Одним із них, який був і залишається актуальним є такий: “якою б не була Росія, вона добровільно не зречеться своєї влади над Україною. Але якщо Україна хоче жити вільним життям, то мусить обов’язково відокремитися від Москви, повинна стати незалежною державою, шукати собі союзників серед інших вільних народів”.

Інший дуже важливий заповіт. Відчуваючи свій близький кінець Великий Митрополит пророче говорив:

“Наша церква буде знищена, розгромлена більшовиками. Але держіться, не відступайте від віри, від святої Католицької церкви. Вона буде гарнішою, впливовішою від давньої та буде обнімати цілий наш народ. Україна звільнена від свого упадку та стане державою могутньою, з’єднаною, величавою, яка буде дорівнювати другим високо розвинутим державам”.

Пам’ятаймо і дотримуймося всіх заповітів цієї унікальної особистості, глибоко вивчаймо його діяння! Митрополит Шептицький був справжнім державцем бездержавної нації. І владі та політикам варто б у нього повчитися, як будувати державу, освічувати народ, прокладати йому шлях у майбутнє.

Закінчення. Початок на стор. 1

Ваш лист, по суті, є заявкою на ревізію політики України у російсько-українській війні, яка до цього полягала у витісненні московського агресора з окупованих ним українських територій зі збереженням права самим українцям визначати свій державний устрій і шлях нації у майбутнє, як і позиції України щодо тлумачення Мінських домовленостей і їхнього виконання, яка полягає у тому, що реалізація політичної частини Мінських домовленостей можлива лише після створення безпечних умов, тобто, коли Росія виведе з окупованих територій Донецької та Луганської областей свої регулярні війська та іррегулярні збройні формування, коли Україна відновить повний контроль над державним кордоном з Росією тощо.

Пане голово! Ви не можете не знати, що перегляд Постанови Верховної Ради “Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 році” є кроком на підтримку Росії, яка постійно прагне видати свою збройну агресію проти України як внутрішній український конфлікт. Росія прагне створити руками української влади умови для зняття з неї міжнародних санкцій і забезпечення в майбутньому впливу на Україну шляхом легалізації через вибори своїх окупаційних адміністрацій, шляхом перетворення ОРДЛО в територію з особливим самоврядним статусом, що відкриває шлях до федералізації України. Росія прагне виснажити Україну і розв’язати собі руки, щоб в кінцевому випадку ліквідувати українську державність як геополітичну реальність та знищити українську націю.

Ви, пане голово, не можете не знати, що ця Постанова Верховної Ради ухвалена в рамках парадигми: спочатку “створення безпечних умов (окупант має піти з української території), а потім — вибори”.

Ви не можете не знати, що зафіксована в Постанові позиція підтримується нашими західними партнерами, зокрема по Норманському формату, і що вона впливає з чинного законодавства, зокрема з Закону “Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях” (N2268-VIII від 18.02.2018).

Ця позиція базується на реальних фактах, визнаних світовою спільнотою, а саме на факті збройної агресії Росії проти України, яка розпочалася 20 лютого 2014 р. в Криму, на факті, що Росія розв’язала цю війну для знищення Української держави.

Ми хочемо, пане голово, нагадати вам зміст цієї Постанови. Пунктом 1-м Постанови місцеві вибори призначаються на 25 жовтня 2020 р.

2-й пункт Постанови містить перелік територій, де вибори не будуть проводитися. Місцеві вибори не можуть проводитися на окупованих територіях — в АРК, місті Севастополі, Донецькій та Луганській областях.

Не будуть проводитися і вибори депутатів Донецької і Луганської обласних рад (пункт 3 Постанови).

У 4-му пункті Постанови законодавець визначає умови, за яких вибори пройдуть там, де вони не призначені відповідно до 2-го і 3-го пунктів на 25 жовтня 2020 року. Умова — це “припинення тимчасової окупації та збройної агресії Російської Федерації проти України, а саме:

виведення усіх незаконних збройних формувань, керованих, контрольованих і фінансованих Російською Федерацією, російських окупаційних військ, їх військової техніки з території України;

відновлення повного контролю України за державним кордоном України;

Вибір між славою та безчестям

роззброєння всіх незаконних збройних формувань та найманців, які діють на тимчасово окупованих територіях України;

відновлення конституційного ладу та правопорядку на тимчасово окупованих територіях України;

забезпечення безпеки громадян України, які проживають на відповідних територіях АРК, Донецької і Луганської областей та міста Севастополя”.

Вибори будуть призначені “після повноцінного завершення на відповідних територіях процедур з роззброєння, демілітаризації та реінтеграції відповідно до стандартів ООН та ОБСЄ”.

Пане голово, які пункти цієї Постанови суперечать національним інтересам, і які Ви хотіли би прибрати? Ви не можете не знати, що вилучення з Постанови пункту 2 створить підстави для Російської Федерації вимагати від української влади негайного проведення місцевих виборів на окупованих територіях. Відсутність заборони на проведення місцевих виборів на окупованих територіях полегшить окупантам проведення там паралельних виборів для легітимізації окупаційних адміністрацій.

Під час зустрічі у Комітеті Верховної Ради з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування з Леонідом Кравчуком (крайній ліворуч).

Ви, пане Кравчук, не можете не розуміти, що вилучення з Постанови пункту 3 пов’язане з діяльністю військово-цивільних адміністрацій, які діють в Донецькій та Луганській областях. Обрання Донецької та Луганської обласних рад передбачало б ліквідацію відповідних військово-цивільних адміністрацій, що суттєво погіршило б ситуацію, зокрема в безпековій сфері в прифронтовій зоні. Проведення виборів до цих обласних рад неодмінно було б використане проросійською п’ятою колоною в Україні, зокрема її представниками в Парламенті для розкручування сепаратистських настроїв. Вже сьогодні ми бачимо, як біснуються лідери парламентської фракції політичної партії “ОПЗЖ” тільки через те, що вибори не будуть проведені в окремих містах та селищах прифронтової зони. Вони спекулюють правами громадян і повністю ігнорують фактор війни.

Ви не можете не розуміти, що вилучення з Постанови 4-го пункту є головним бажанням Москви, бо саме тут вже теперішній парламент визначає Російську Федерацію як окупанта, який чинить злочин агресії проти України та здійснює окупаційну частину української території за допомогою регулярних військ і іррегулярних збройних формувань та окупаційної адміністрації. Саме цей 4-й пункт Постанови підтверджує позицію, що вибори на окупованих територіях можливі лише після припинення окупації і збройної агресії Росії проти України та реінтеграції окупованих територій. Законодавець в цій Постанові однозначно заявив, що саме в такій послідовності він бачить виконання Мінських домовленостей.

Ви не можете не усвідомлювати, що своїм листом до Верховної Ради з проханням розглянути Постанову на відповідність положенням Закону “Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей”, а також Комплексу заходів з виконання Мінських угод, руйнуєте політичний консенсус у парламенті як у ставленні до виборів, так і стосовно тлумачення Мінських домовленостей. Нагадуємо Вам, що за Постанову проголосувало 326 народних депутатів. Замість того, щоб діяти в рамках єдиної позиції з парламентом, Ви, Леоніде Макаровичу, погодилися перед агресором грати роль “доброго поліціянця”, а Верховній Раді відвели роль “поганого поліціянця”.

Підлив ще олії у вогонь й Ваш перший заступник Вітольд Фокін, який зробив перед відкриттям чергової сесії Верховної Ради низку антидержавних та штрейбхерських заяв. Вітольд Фокін в імперативній формі заявив, що “Рада ухвалила рішення, яке прямо суперечить Мінським домовленостям”. Це стосується Постанови Верховної Ради України “Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 році”, а насамперед ця

заява перекреслює 4-й пункт. Більше того, цей призначений Указом президента В. Зеленського “перемовник” зазначив, що якщо парламент не піде на зміну Постанови, це означатиме, що Верховна Рада в певній своїй голосуючій частині не дуже зацікавлена в мирному врегулюванні конфлікту на Донбасі. То на чий стороні граєте — Ваш перший заступник і Ви, Леоніде Макаровичу?!

Додайте до цього ще заяви В. Фокіна про необхідність загальної амністії, проведення виборів на окупованих Росією українських територіях, готовність до переговорів з ватажками так званих ДНР і ЛНР та надання Донбасу особливого статусу, і Ви переконаєтеся, що цей Ваш заступник в українській делегації в ТКГ не просто не визнає чинного законодавства України, але й трансліює російську позицію щодо подій на південному сході України та щодо Мінських домовленостей. Для пана Фокіна не існує російського агресора, який розв’язав і веде вже 7-й рік війну на знищення України. Збройна фаза російсько-української війни є для нього внутрішньо-українським конфліктом. Зрозуміло, що з такими підходами до проблем провідних перемовників з українського боку Москва доб’ється від України чергових небезпечних поступок, які виведуть українську владу за червоні лінії, котрі за будь-яких умов не можна переступати перед загрозою втрати підтримки західних партнерів і можливої капітуляції перед Росією керівництва України.

А пана Фокіна не треба виправдовувати заявами про його особисту точку зору, а треба негайно виводити зі складу делегації.

Пане голово! Ви не можете не усвідомлювати, що Москва саме тепер здійснюватиме тиск на українську владу і на Україну загалом. Через тиск Москва розраховує створити умови, які суттєво послаблять Україну, і які будуть вигідні їй для розгортання масштабної агресії проти нашої країни.

Москва зацікавлена в тому, щоб знизити мобілізаційний потенціал українців в оборонній і безпековій сфері. І саме для цього вона домагається від української влади тих поступок, які приведуть до капітуляції. Намагання задобрити Москву черговими поступками, потурання реваншистським настроям проросійської п’ятої колони створюють смертельну небезпеку для нашої нації.

Мусите усвідомлювати: Росія саме цього домагається від української влади — аби зруйнувати її руками (і Вашими руками також) незалежну Україну. Ваша позиція, Леоніде Макаровичу, демобілізує українське суспільство до опору окупанту. Ви не можете не усвідомлювати того, що Москві вигідно саме зараз домогтися поступок від української влади, адже вона розраховує на сприятливу для неї міжнародну ситуацію (світова економічна рецесія, пандемія коронавірусу, президентські вибори в Сполучених Штатах Америки тощо). Мо-

сква розраховує, що в цей час сильним світу цього буде не до російсько-української війни, що наші західні партнери повністю переключаться на свої внутрішні проблеми. І скористатися цим Москва зможе тільки тоді, коли українська влада спричиниться до внутрішніх чвар.

Ви мусите бути свідомі, що саме шлях поступок і зрад під час війни з боку влади є найпотужнішим чинником розбрату серед українців. Захист держави — свята справа, а колаборація — тим паче, пряма зрада — тяжкий гріх.

Ми звертаємося до Вас, пане голово, щоб застерегти Вас від згубного для України і Вас шляху — шляху поступок і, не дай Боже, зради. Не руйнуйте того значного державного здобутку, який випав на Вашу долю в часи відновлення української державності. Не розраховуйте на те, що в теперішній ситуації — в часи російсько-української війни — Вам пощастить знову “пройти між крапельками”. Не дайте використати себе в боротьбі проти України. Не випробуйте долю між славою і безчестям, бо від любові до ненависті — один крок.

**Іван Заєць,
Павло Мовчан,
Володимир Василенко,
Дмитро Павличко,
Юрій Костенко,
Богдан Горинь,
Ярослав Кендзьор,
Михайло Косів,
Олександр Гудима,
Степан Волковецький,
Ігор Калинець.**

Язык подав у суд на мову, а мова виграла язык

Ірина ФАРІОН,
м. Львів

Позивач вимагає через суд, аби Ірина Фаріон припинила “давати публічну (як то: опублікування у пресі, передання по радіо, телебаченню чи з використанням інших засобів масової інформації; поширення в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв’язку) негативну оцінку, висловлювати своє принизливе ставлення або іншим чином посягати на права і свободи, честь і гідність російськомовного населення України та мешканців Донецької та Луганської областей”, а також 50 000 тисяч гривень морального відшкодування “за образу та приниження його особистої честі та гідності членів його сім’ї як представників російськомовного населення України та мешканців Донецької області”.

Ображений позивач із окупованої Макіївки вже вдруге не прибув на засідання суду, як і не скерував свого адвоката чи представника. Я чекала з нетерпінням, аби розповісти йому, що таке “рускоязычное население”, звідки воно взялося, до чого призвело і що з ним робити.

Попри це, дякую позивачеві за “блискучі” формулювання в позові, що максимально заохочують і надалі провадити наукову й політичну понад 20-літню боротьбу за утвердження статусу державної мови в Україні й викриття такого патологічного явища національного самозаперечення, як “російськомовне населення України”.

Отже, основні тези моєї промови на переможному судовому засіданні:

1. Відповідно до 11 статті Конституції України, крім українців як титульної нації, в Україні проживають лише корінні народи і національні меншини, а не “російськомовне населення”. Натомість “російськомовне населення” — це наслідок окупації України Росією, починаючи від 2-ї половини XVII століття способом лінгвоциду.

По-перше, це лінгвоцид через сотні указів заборон української мови і, зокрема, найновішого рішення від путінських утворень на території Луганської та Донецької областей. У звіті від 30 червня 2020 року спеціальна моніторингова місія ОБСЄ підтвердила рішення російських окупаційних адміністрацій у Донецьку та Луганську встановити російську мову як єдину офіційну мову. Це передбачає вилучення української мови з регулярних навчальних програм вже з вересня 2020 року. Таким чином в окупованій частині Донецької області українська мова втратила статус державної, а такого статусу набула російська.

Очільник української місії при ОБСЄ наголосив: такий вчинок є ще одним свідченням повного контролю з боку Росії над територіями України, які вона агресивно окупувала (див. <https://schojno.com.ua/rosijska-bude-yedinoju-ofitsijnoy-movoyu-na-donbasi-ukrayinsku-skasovuyut-navit-u-shkolah/>, 06.07.2020). Себто російська мова — це основний і неминучий інструмент контролю Росії над Україною, започаткований ще 1690 року та впроваджуваний тепер саме через псевдопоняття “російськомовне населення”.

По-друге, це лінгвоцид через убивство українців. Показовий приклад — це вбивство Артема Мирошниченка з Бахмута 5 грудня 2019 року. Теперішню московсько-українську війну з наслідками новітньої окупації маємо там, де не було української мови та історії України чи було їх найменше, зокрема, третина окупованого Донбасу і Крим.

Етноструктура цих теренів змінена через терор, репресії та Голодомор щодо українців у 30-70-і роки ХХ століття. Якщо у Донецькій області 1926 року проживало 64.1% українців і лише 26.1% росіян, то 1939 року українці становили вже 59%, а росіяни — 31%. На 1989 рік українців у Донецькій області було близько 50.7%, а росіян — 43.6%, себто за 63 роки відносна кількість українців в області зменшилась на 13.4%, натомість кількість росіян зросла

3-го вересня 2020 року, об 11.00, на вулиці Січових Стрільців, що у Львові, у Шевченківському суді відбулося чергове судове засідання в справі позовної заяви уродженця м. Макіївки Б. Лубинського до професора Ірини Фаріон за начебто “низку образливих висловлювань в брутальній та принизливій формі на адресу мешканців Донецької та Луганської областей” (програма “Юркевич: акценти” від 08.11.2019 р. на телеканалі НТА).

на 17.5% (Я. Радевич-Винницький. Мова і нація, 2012, с. 51–52).

Таким способом сьогодні Путін отримав готовий в соціально-лінгвальному плані регіон для окупації з посиленою допомогою так званого “рускоязычного населення”. Як повідомив екскерівник військового штабу ЄС генерал Жан-Поль Перрюш, збройна агресія Кремля спряється на російськомовне населення (<https://glavcom.ua/world/observe/putin-zahistit-usih-urjad-rosiji-avtomatichno-viznav-usih-ukrajintsiv-rosijskomovnimi-633771.html>, 19 жовтня 2019 року).

Будь-які мовні преференції в бік російської мови — це поглиблена окупація України і втрата держави. Зазначений позов розглядає саме в контексті воєнної агресії Росії щодо України з метою знищити її суверенітет та відновити російську тюрму народів. Російськомовність — це підґрунтя путінської агресії з мотивацією захисту цього колоніального явища, що виникло через убивство українців і триває досі.

Позов в оборону “російськомовного населення” Донецької області та ще й представника з окупованої Макіївки — це не просто цинічне оскарження державного статусу української мови як чинника національної безпеки та природної єдності країни, але й відвертий заклик через український суд зреалізовувати мовну політику Путіна в Україні.

Отже, висунуті звинувачення в позові є частиною лінгвоцидної політики Москви та її російськомовних сателітів в Україні. Саме ця системна лінгвоцидна політика упродовж 360 років призвела до явища денационалізації українців, що в московських кабінетах оформилося як “рускоязычное население”.

2. Словосполука “рускоязычное население” виникла “в політичному лексиконі ще Радянського Союзу” і прозвучала з уст міністра закордонних справ СРСР Андрія Козирева. Зазначений псевдотермін “виріс з надр КПРС та КДБ, де бачили, що СРСР розвалюється і потрібно шукати зачіпки, які даватимуть право тримати його вку-

пі. Все це є незмінною лінією поведінки Росії” (це зауважив у своєму виступі директор Інституту української мови професор Павло Гриценко під час слухання ініційованого мною подання до Конституційного Суду України про скасування антиукраїнського мовного закону “Про засади державної мовної політики” від 3 липня 2012 року № 5029-VI 13 грудня 2016 року див. <https://www.youtube.com/watch?v=-dqhp6WjZXU>, 13.12.2016).

7 липня 2020 року на слуханнях Конституційного Суду про начебто порушення прав “щодо російської мови та інших мов національних меншин, а не російськомовних громадян України...” в Законі “Про забезпечення функціонування української мови як державної” (від 25 квітня 2019 року) Павло Гриценко уточнив значення цієї словосполуки: “Російськомовні громадяни — це вираз побутової, пізньюрадянської і російської політичної риторики, який намагаються закріпити в Росії як нормативний і прощтовхати в законодавство” (<https://hromadske.radio/publications/hybridna-ataka-putina-chy-zakhyst-rosijskomovnykh-iak-konstytutsiynyy-sud-slukhav-spravu-pro-zakon-pro-movu>, 7.07.2020).

3. “Російськомовне населення” — це основний інструмент в руках Путіна для розв’язання війни з Україною. Мотивація Путіна “захистити” “рускоязычное население” підтверджена його словами: “Наголошу, що ми були змушені захищати російськомовне населення на Донбасі, змушені були відреагувати на прагнення людей, що живуть в Криму, повернутися до складу РФ” (<https://www.unian.ua/politics/1568831-putin-zayaviv-scho-rosiya-bula-zmushena-zahischati-rosijskomovne-naselennya-na-donbasi-ta-v-krimu.html>, 12 жовтня 2016). Тобто словосполука “російськомовне населення” — це “частина воєнної доктрини Путіна” (нагадаю, що 7 липня 2020 року член Конституційного Суду Ігор Сліденко під час розгляду Закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної” за поданням 51 пар-

ламентаря риторично запитав у суб’єкта подання регіонала О. Долженкова: “Чи відомо вам, що термін “російськомовні громадяни” є частиною воєнної доктрини Путіна?” (див. <https://www.umoloda.kyiv.ua/number/0/180/147878/>, 07.07.2020).

Отже, той, хто захищає “рускоязычное население” чи виступає від його імені, — захищає присутність Путіна в Україні. Саме проти цієї російськомовної присутності і спрямовані мої вислови, наведені в Позові начебто як такі, що принижують “гідність та честь громадянина України”. Лояльні громадяни України не створюють умов для нападу Росії, а демонструють свою мовну окремішність.

Саме ці так звані “захисники російськомовного населення” за останніми даними управи Верховного комісара ООН з прав людини за весь період “конфлікту” (себто московсько-української війни — І.Ф.), з 14 квітня 2014 року до 31 березня 2020 року, призвели близько до 44 тисяч жертв. За 6 років війни загинуло понад 13 тисяч осіб, з них близько 4 тисячі 100 українських військовиків та 5 тисяч 650 членів озброєних формувань (див. <https://www.slovaidilo.ua/2020/04/14/infografika/bezpeka/shosta-richnysya-pochatku-atosyfr-fakty>, 14 квітня 2020). Такою є ціна російськомовності тих, кого прийшов захищати Путін.

Позивач вимагає від мене 50.000 тисяч гривень морального відшкодування “за образу та приниження його особистої честі та гідності членів його сім’ї як представників російськомовного населення України та мешканців Донецької області”.

Отже, я не можу відшкодувати в жодному еквіваленті того, чого не має в позивачеві:

— честі та гідності, позаяк людина з гідністю та честю, проживаючи в Україні, в час московсько-української війни не стає рупором мовної політики Путіна в Україні, а захищає зі зброєю в руках свою малу батьківщину Донецьк, як, наприклад, сотні воїнів із батальйону “Донбас”; не просуває путінської ідеологічної російськомовної воєнної доктрини та ідей “рускава міра” з російською мовою в основі, а стає на захист державної української мови в Донецьку як основи єдності української нації; не прагне через суд узаконити псевдопострадянський термін “російськомовне населення”, що є основною зброєю Путіна в окупації України, а працює на зміцнення модерної української нації; маніпулятивно не висмикує з контексту окремі фрази, щоб зумисне давати їм суб’єктивні оцінні характеристики, а об’єктивно оцінює внесок професора Ірини Фаріон у формування національної свідомості українців.

Натомість позивач абсолютно бездказово звинувачує мене в образі власної персони та членів своєї сім’ї, про існування яких я і не здогадувалася, та прагне через суд обмежити мої оцінні вислови, що є інструментом водночас моєї професійної і політичної діяльності.

Що абсурдніші ці звинувачення, то насправді реальніша присутність Путіна в Україні, яку суд може зупинити в частині свого справедливого рішення не так на користь Ірини Фаріон, як на захист Української Держави з її основою — українською мовою.

Категорично відкидаю будь-які звинувачення, висловлені на мою адресу, вважаю їх політично замовними, хибними за суттю, викладеними на угоду та в інтересах ворожої держави — Росії. Керуючись статтею ЦПК України, прошу відмовити в задоволенні позовних вимог в повному обсязі.

П.Н. Суд відмовив позивачеві в задоволенні його вимог. Ми перемогли.

Щиро дякую всім, хто впродовж двох судових засідань 31 липня і 3 вересня підтримував нашу Мову в суді проти чергових посягань на її державний статус з боку представників путінської воєнної доктрини знищення України.

Язык подав у суд на Мову,
А сам до Львова не допов.
Стояла нас стіна народу
На захисті своїх основ.
Світлють очі, рук стискання,
Пліч-о-пліч, віддаль, стук сердець.
Чи є святіше углибання,
Як невідступний мовний герць?
Утвердим мову — ворог зникне.
Покажем силу — слава нам.
Це — боротьба за вічне.

За крах — катам.
Коли так шаленіє ворог,
То правда наша із небес.
Не даймо шансу вже ніколи
Їм біснуватися без меж.
То мова твого панування,
Безпеки, сили і життя.
То твій кордон, і процвітання,
І спин від забуття.

І. Ф.

Кіно-вечір пам’яті Василя Стуса — «Рутенія»

“Рутенія. Повернення коду нації” — це науково-документальний фільм-дослідження про тисячолітню автентичну українську писемність.

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

Фільм про виникнення прадавньої української писемності “Рутенія” 3 вересня показали просто неба у дворі Козацького дому, що розташований в центрі української столиці. Цього разу захід приурочили пам’яті Василя Стуса, котрий загинув в боротьбі за українську мову і національну гідність українського народу, як і його політв’язні-побратими Олександра Тихий та Юрій Литвин, в радянських таборах напередодні відновлення незалежності України. Не випадково обрали й місце для показу, розповідають організатори — раніше тут проходили підготовку бійці-добровольці батальйону (зараз полк) “Азов”, які в 2014-2015 роках боронили Україну на від московських окупантів. Нині тут проводять не військову підготовку, а духовну, культурну просвітницьку роботу.

“Рутенія” — надзвичайно цікавий пізнавальний фільм, що досліджує історію виникнення писемності на наших теренах, знайомить глядача з українською школою каліграфії та абеткою “РУТЕНІЯ”, яку її автор Василь Чабаник відтворював протягом двох десятиліть і яка нещодавно отримала високу Шевченківську премію.

Кінопоказ 3 вересня було присвячено пам’яті політв’язня, Героя України — Василя Стуса, котрий далекого 4 вересня 1970 року у стінах кінотеатру “Україна” на перегляді знаменитого фільму Параджанова “Тіні забутих предків” повстав проти радянського тоталітарного режиму своїм відомим заклик: “Усі, хто проти диктатури — встаньте!”.

На кіно-вечір, присвячений пам’яті геніального поета, прийшли відомі політв’язні колишніх брєжнєвських, а тепер вже і путінських таборів: Василь Овсієнко, Ігор Козловський, Володимир Балух, шістдесятниця Маргарита Довгань, Марія Стус — старша сестра Василя Стуса, режисер фільму — Антоніна Готфрід, народні депутати України Софія Федина та Михайло Забродський, Сергій Тamarin та інші ветерани полку “Азов”...

Український аристократ духу, величний поет та герой, Василь Стус став одним з багатьох українських політв’язнів, закатованих червоним режимом. Парадоксально, але сьогодні його кат засідає в українському парламенті та намагається заборонити видану торік книгу “Справа Василя Стуса”, яка розповідає про справу Стуса та про ганебно-злочинну роль призначе-

Політв’язень радянських часів Василь Овсієнко, старша сестра Василя Стуса Марія Стус, шістдесятниця Маргарита Довгань та автор відновленої абетки “РУТЕНІЯ” Василь Чабаник

ного радянським режимом “адвоката” Василя Стуса... У ній — документи з розсекречених архівів

КДБ про другий судовий процес над поетом у 1980 році. Саме її видає нині заборонити в суді “кум

Путіна”. Раніше він воював зі сценаристами фільму, присвяченого Василю Стусу “Заборонений”.

Ткацький шлях. У пошуках світла в темні часи

Леся ВОРОНЮК, голова ГО “Всесвітній день вишиванки”, режисерка фільму “Ткацький шлях”

Ми сподіваємось, що нам врешті вдасться зробити соковите, яскраве і натхненне документальне кіно про народне ткацтво як частину української культурної спадщини. Чому врешті? Тому, що працювати з темами, пов’язаними з історією української культури та ідентичності, це, перше — свідомо піддавати себе психологічному самонасильству, або друге — понад усе прагнути викулупати зі свідомості сучасних українців злякисну пухлинну “какаяразніца”. Що я маю на увазі під першим? Постійну роботу з драматичними історіями людських долі та трагічними подіями. Знищення, заборони, приниження, маніпулювання — це те, що кожен дослід-

ник обов’язково зустрічає, беручись практично за будь-яку тему культурної спадщини. Другий варіант — звичайно більш життєствердний, адже процес боротьби за істину — це шлях перемоги.

Та насправді перебувати у постійному мистецькому стресі, пропускаючи крізь себе сотні років історії боротьби — дуже непростий стан і для глядача. Сьогодні, у найтемніші часи, українці потребують світлих історій, добрих, життєствердних, красивих. Саме таким є українське народне ткацтво — багатство різноманіття технік і візерунків, застосування тканих речей в побуті та обрядовості, висока естетика виконання, супроводжувана надмірним пієтетом обожнювання та збереження тканих рукотворних витворів.

Ми заглибилися в історію на

“Ткацький шлях” завершує трилогію документальних фільмів, яку я розпочала у 2015 році. Першим був “Спадок нації” із Олександром Ткачуком та Олексієм Долею про людські долі вишитих сорочок, другим — “Соловей співає” із Сергієм Кримським про руйнування міфів довкола української мови. А “Ткацький шлях” — це первинно жіноча команда на-пару з майстринею та дослідницею ткацтва Дариною Алексеєнко.

кілька тисяч років і дістали звідти сенсаційні артефакти ткацтва, які є ознаками високого цивілізаційного виміру української ідентичності. Про що йдеться — глядач дізнається вже з самої стрічки.

Над фільмом ми працювали з перервами три роки. Коли Дарина Алексеєнко звернулася з ідеєю зняти стрічку про ткацтво, я була переконана, що такі фільми вже існують. Але ж ні! Як і “Спадок нації” — перша документалка, в котрій зібрано генезис та духовність вишитих сорочок з усієї України, так само і “Ткацький шлях” — перша документалка, в котрій зафіксовано не лише одну з технік чи один із виробів, чи одну з областей, а багатство ткацтва всієї України — не лише візуальне та естетичне, а й обрядове.

Наші кіноекспедиції розсіялися всією територією держави — від заходу на схід, з півночі на південь. Ми розтягували зйомки в часі, аби зняти ліжникарство в зелених літніх Карпатах, килимарство на осінньому Подністр’ї, стрижку овець на весняній козацькій Черкащині. Саме в таких місцях, далеко від мегаполісів, міської метушні, споживачького суспільства і збереглися

“острови” народних майстрів та автентичні ремесла.

Мене справді глибоко вражає і обурює той факт, що при такому невичерпному багатстві культурної спадщини існує так мало повнометражних стрічок. А більшість тематичного контенту — короткі сюжети середньої якості регіонального телевиробництва або короткі хвилинні промо, створені, до речі, теж громадсько-культурним, а не державним чи телевізійним секторами, які можуть собі дозволити дороговартісне кіновиробництво. До речі, наразі за допомогою спільноти Спільнокошт намагаємось завершити стрічку <https://biggggi-dea.com/project/tkatskij-shlyah-dokumentalniy-film/>

Важливо і те, що фільм не лише розповідає про майстрів та види ткацтва, а й демонструє, як ткацтво переосмислюється сьогодні, як створюються нові образи та витвори на основі традиційних форм, і ці експерименти настільки вдалі, що потрапляють на обкладинки світових гляців, наприклад, “Vogue”.

“Ткацький шлях” — це історія про українську ідентичність через шляхетність і красу народного ткацтва. І якщо краса врятує світ, то українська краса врятує український світ.

Звернення до президента України Володимира Зеленського”, надруковане в “Слові Просвіти” (число 34), активно підтримують і підписують українці. Сьогодні друкуємо імена і прізвища тих, хто приєднався минулого тижня. Їх підписи надруковані в ч. 35, 36, 37 за 2020 р.

Михайло Багацький, Ігор Шевчук, Галина Огньова, Ярослав Мельничук, Василь Щербина, Олесь Лупій, Лариса Копань, Дора Томашевська, Василь Глаголюк, Ніна Гейко, Любов Полухович, Павло Дінець, Ольга Яворська, Катерина Немира, Алла Ткач, Таїсія Ковальчук, Микола Будлянський, Світлана Орел, Наталія Осьмак, Ірен Роздобудько, Катерина Дейнега, Олександр Шип, Олександр Божко, Іван Безсмертний, Василь Клічак, Віра Китайгородська, Микола Петренко, Алла Діба, Віктор Хоменко.

Маргарита ДОВГАНЬ: «Слово вирішує все!»

Відома українська журналістка, шістдесятниця, багаторічний друг нашої газети Маргарита Довгань 11 вересня відзначитиме своє 90-ліття. Сьогодні пані Рита — гість “СП”.

А посилаю агресивного ставлення до здорових поглядів я відчула, коли працювала в газеті “Вечірній Київ”. Під час одного з журналістських розслідувань дізналася, що винним у тому, що не працювала опалювальна система, був не інженер, а інструктор райкому партії. Я така щаслива, прибігаю і доповідаю редакторові, що розібралася і написала матеріал. Розмову чув завідувач партвідділом газети Лебедев. Він підійшов, стукнув кулаком по столу і голосно сказав: “Запомни, коммунист никогда не может быть виновным, особенно партийный работник!”. Була ошелешена. Почала тоді осмислювати зміст слів — диктатор, терор...

— Згодом Ви працювали в редакції газети “Друг читача”.

— Це була газета, яка почала пропагувати слово. Я вже тоді розуміла, що слово вирішує все. Слово тримає націю. Не буде Слова — не буде нації, а робоча біомаса. Була коротесенька хрущовська відлига. Тому перейшла до новоствореної газети “Друг читача”. Стали пропагувати українське поетичне слово. У цей момент яскравим, бурхливим потоком з’явилося у нас ціле гроно прекрасних поетів. Перші вірші Василя Симоненка, Ліни Костенко, Миколи Вінграновського, Василя Стуса, Миколи Холодного, Бориса Мозолецького, який, ще живучи на півдні, писав російською: “Я эту компанию Хрущевых и Брежневых своею назвать не могу”. З радістю писала рецензії на перші збірочки наших великих. Інколи сама, а інколи шукала авторів. Це були такі люди як Іван Дзюба, Григорій Кочур, Борис Антоненко-Давидович, перекладач Дмитро Паламарчук. І ще багато світлих людей. І ось тоді я твердо перейшла на українську мову — скрізь, завжди і з усіма. Розуміла, що ті, хто живуть в Україні 20-30 років, а може і все життя, й не вивчили української, це ті, хто руйнує фундамент нації. Багатьох повернула на українські слово, культуру. Займаюся цим все своє життя.

Ще у 1960-ті роки постійним світильником для мене був Іван Дзюба, тоді редактор у видавництві “Молодь”. Саме йому найкращі поети-початківці несли свої тексти. Ми з ним якось відразу потоваришували. Він давав мені цікаві рукописи. Ми навіть трішки хитрували. Дозволяло писати рецензію лише тоді, як книжка вийде. Але розуміли, що цензори в останній момент можуть заборонити книжку. Отже, треба було діяти дипломатично. А ще мати мужність його надрукувати. Таким мужнім редактором був світлий чоловік — Володимир Гнатюкський...

У ті ж часи у своїй хаті започаткувала вечори-зустрічі з гнаними поетами, композиторами, переслідуваними художниками. Збиралося невелике товариство. Згодом прийшла ідея займатися і з молоддю, як тільки зіп’ялася на ніжки онука Стефанюка. З тих пір десятки років у нашій хаті буяло творче життя — діяв “Парнас на Видубичах”. Виставки малюнків юних митців, постановки за творами Шевченка, Сковороди, Тичини, співи народні і кла-

сична музика, читання поезій минулих і сьогоднішніх великих, зокрема поетів-неокласиків — такими були наші вечорниці, де часами збиралося... до півсотні людей... Приходили до нас на ці свята і знамениті особистості — композитори Грабовський, Губа, великий прозаїк Валерій Шевчук, діти з сімей родоvodu Тараса Шевченка: Бабичі (тепер Михайло і Василь — знані віолончелісти), Косенки, Іваненки, Драч Іван, Ніна Гнатюк, Борис Мозолецький, Надія Кир’ян, Микола Воробйов, і ще, ще поети! А кобзарі! Зовсім юним грав у нашій хаті знаменитий нині Тарас Компаніченко, всі юні таланти славетної родини Лузанів, чарівна Світлана Мирвода, кобзарі зі стрітівської школи на чолі зі знаменитим Василем Литвином. Уклін усім іншим, кого не назвала!

Мої читачі, у кого діточки зростають, не лінуйтеся разочок на місяць-два організувати в себе в хаті оте диво — вечорниці. Хтось ще з родини, знайомі, сусідські діти, меншенки, а чи й підлітки заспівають, заграють у Вашій хаті, Слово Шевченкове, приміром скажуть:

*Орися ж ти, моя, ниво,
Долом та горою!
Та засійся, чорна ниво,
Волею ясною...*

І зігріється душа. І переконається — “не хлібом єдиним”...

— А як Ви познайомилися зі своїм майбутнім чоловіком, згодом відомим скульптором Борисом Довганем?

— Нас познайомило мистецтво. Це було на п’ятому курсі. Я в той час писала дипломну роботу. А тему ми обирали не самі. Мені випало розповідати про “Публіцистику товариша Калініна”. І смішно, і гидко водночас. Таке було життя, така атмосфера.

Початок весни 1952 року. Ми з товариством збиралися востаннє походити на

вати і домовитися). А в нашій хаті були злидні, тіснота. Нас було четверо дітей, дідусь, бабуся, тато і мама. До того ж — холодно. Було незручно. Та швидко це “незручно” шезло, а флюїди симпатії розросталися...

Щасливі прогулянки Києвом, концерти, виставки, спільні друзі. На все життя... Борис — митець. А в мене тато гарно малював, брат Сергій — художник. Дитиною любила пейзажі писати. Малою почала вчитися грати на фортепіано. Війна, злидні перервали цю святую науку... Романтична дружба переросла в кохання, яке подарувало нам донечку Катю і онуку Стефанку.

Спільне наше життя було довге. Долали лиха, тішилися радіщами. Прожили разом майже 66 років. І ось рік і три місяці як Борис мій десь там, далеко, хоча часом ніби чую, ніби бачу його...

— Мали можливість познайомитися і товаришували з багатьма відомими митцями.

— У мене в душі стільки таких людей, що не перелічити. Назву В’ячеслава Клокова, з яким Борис інколи разом працював. До речі, В’ячеслав зробив пам’ятник героям “Слова о полку Ігоревім” у Путівлі. Він був сином поета Доленго і дідом талановитого сучасного молодого художника Тараса Кравченка. Борис і В’ячеслав разом виконали подвижницьку роботу — відродили перший пам’ятник нашому Тарасу Григоровичу Шевченку в Ромнах. Цей пам’ятник у 1918 році створив український скульптор Іван Кавалерідзе. На 92-му році життя він поставив останній свій шедевр — пам’ятник Григорію Сковороді у Києві на Подолі, біля якого тепер щодня буквально кипить життя. А пам’ятник Шевченку у Ромнах був з дуже ненадійного матеріалу — неякісного цементу. З роками він розсипався, буквально розвалювався. Отож, робота була непростю. Фантастично, що цей пам’ятник творчими зусиллями двох видатних скульпторів сучасності повернувся з небуття. До слова — у книжці “Сумщина від давнини до сьогодення” цей пам’ятник є. Написано, що він відреставрований у 1982 році, але не зазначено, що автори реставрації. Мені це прикро.

Борис і В’ячеслав добре знали Кавалерідзе. Мій чоловік ходив до нього часто, особливо в останні дні життя Івана Петровича. Підтримував дух митця, який готувався до відходу. Бесідували про мистецтво, а ще маестро Кавалерідзе був великий гумористом. От і сміялися багато.

Відтоді, як Борис Довгань вступив до Художнього інституту, його все життя було буквально поєднано з життям Олексі Захарчука. Колись, на початку першого курсу, одночасно зупинилися біля античної скульптури в коридорі інституту. І поєднала та грецька богиня творчі душі двох митців назавжди, а згодом і родини їхні, і нащадків. То була велика дружба спадкоємця козацьких родів Білоцерківщини і Київської Куренівки та сина українського Поділля, якому у війну, змалечку, довелося пережити неймовірні трагедії, які, однак, не зламали його гуманістичного бачення світу, любові до рідної України, красу якої Олексі живописі.

Кілька полотен Олексі прикрашають нашу хату. Серед них — “На Чернечій горі”, “Дві копички”, “На Полтавщині” і ще, і ще... В Олексі двійко дітей. Донечка Юлія нині мистецтвознавець, а син, також Олексій — бізнесмен. Вони достойні діти свого тата: створили музей-галерею пам’яті батька “Синій вечір”, мистецьку школу, постійно займаються добродійництвом. Своїм коштом видають книжки з мистецтва.

Ми разом ростили дітей, разом мандрували Україною. У хаті Олексі бували його земляк Василь Стус, Ліна Костенко.

Маргарита та Борис Довгані

лижах у Голосіїві. Тоді там було не так залюднено, як сьогодні.

Прийшла до Художнього інституту, де можна було взяти лижі напрокат. Чую музику у спортивному залі. Танці! Це було 7 березня. Мабуть вже відзначали жіночий день. Мене запросив до танцю високий, вродливий хлопець у чорному халаті з плямами від гіпсу. Романтично! Ніжки роблять елегантні па...

Хлопець говорить: “Ми танцюємо полонез Аренського”. А я йому: “Не Аренського, а Огінського”. Замислився. Пообіцяв, що якщо програє, то принесе мені цукерки. Програв і... Прийшов з цукерками. (Це зараз можна попередньо зателефону-

Дружив Борис і з видатним скульптором Володимиром Луцаком, колоритною, гострою, дотепною людиною, інтелектуалом. Я називаю Бориса класиком, а Володимира — барокістом. Кияни можуть бачити на Контрактовій площі, на старовинній стіні Києво-Могилянської академії, виразний барельєф: “Галшка Гулевичівна з першими спудеями”. В руках у неї розкрита книга. Оце класична барокова робота Володі.

Створив він і виразні портрети Григора Тютюнника, прекрасної оперної співачки Лідії Забілястої. Був трудоголиком. Працював як і Борис до останнього подиху.

Ще в нашому гурті був великий пропагандист української пісні Леопольд Ященко, в хорі якого “Гомін” я довго співала. Леопольд і Лідія Орел мені, городянці, відкрили всі багатства української пісні і народного мистецтва. Любов і моя подяка їм безмежні.

Чимало молодих доброзичливих творчих друзів надбав мій Маестро в останні роки своєї діяльності. Це Павло Боцвін, Ігор Глухенький, Володимир Корінь, Володимир Микитенко, Тарас Цюпа...

— **Також Вас єднали багато років дружба з Василем Стусом.**

— Василь з нами, з усією родиною, і тепер в кожній хвилині нашого життя. Часто в сімейному і дружньому колах читаємо його поезії, спілкуємося з Валею, з рідними поета. Переді мною завжди його фото особливо мені святе. Василь надіслав його не тільки нам, а й усім друзям, коли тільки прибув у Магаданський край, де мав врешті можливість, хоч і під наглядом чекіста, сфотографуватися, а потім надіслати світлини друзям і родичам...

З Василем познайомилася у 1963 році. А посприрав цьому Іван Дзюба. У той час на хвилі відлиги вийшла збірка Миколи Бажана, де була поезія “Вальпургієва ніч”. Поет у важкі часи аби вижити писав макулатурні рядки про партію, Леніна, Сталіна. Тепер ці вірші вже забулися. Але той його твір залишиться на віки. Дзюба і порадив, що саме блискучий молодий поет і літературознавець, перекладач Стус міг би написати про нове видання Бажанових поезій.

Прийшла до тодішнього директора Інституту літератури АН України Миколи Шамоти. Почула від нього: “Стус найкращий аспірант!”. А вже зовсім скоро він за вказівкою КГБ почав називати Василя антисоветчиком, ледве не ворогом народу!

Отже, постукала у двері кабінету. Почула голос — красивий баритон: “Заходьте будь-ласка”. Майнула думка: “О, міг би бути гарним оперним співаком. Коли побачила його, на порозі, завмерла. Згадала, що вже зустрічала цього хлопця. У метро “Хрещатик”. Запам’ятався суворий, красивий профіль, схожий на Дантівський, що дійшов до нас із давнини у багатьох гравюрах та малюнках. Трішки з горбинкою ніс, вольове підборіддя. А коло нього, схиливши голівку, ніжний, красивий профіль Валічки. Вона згодом стала моєю подругою на все життя.

Василь, ясна річ, написав рецензію на нове видання Бажанових поезій. За час творчого ділового знайомства з’явилося відчуття духовної спорідненості, скоро ми стали друзями. Відтоді вся наша діяльність — моя і Бориса — завжди осягалася іменем Василя Стуса. Борис надзвичайно перейнявся зовнішнім образом і духовністю Поета. Він створив кілька його скульптурних портретів і проект пам’ятника для Києва, до слова, схвалений сином Василя Дмитром, його спадкоємцем. Прийняла проект і влада. Навіть з місцем для нього визначилися. А далі... Не стало Бориса. Карантин. Мовчанка. Гірко. Однак хочеться вірити в краше.

Та повернемося до тих часів. У 1965 році мене виганяють з роботи. Терпещу у них урвався, коли я організувала вечір поезії в Інституті зв’язку. На той час Інститут технічно забезпечував підводні човни Чорноморського флоту. Там працювали талановиті люди, які творили тонку матерію в техніці. Сучасна культура, однак, була їм мало знайома.

Там працювали мій брат Вадим і його дружина Наталочка Зайцевська, близькою подругою якої була інженер Інnochка Куз-

нецова. Я її спитала: “Ти наважишся на вечір української сучасної поезії в інституті?” “Так!” — була відповідь. За це “так!” їй не дали захистити кандидатську дисертацію. Та друзями ми залишилися!

На вечір прийшли Ліна Костенко, Василь Стус, Микола Вінграновський, Володимир Кордун, Борис Мозолевський, Микола Холодний, Іван Світличний, Грицько Томенко. Про цей знаменитий вечір свого часу дуже гарно написав мій світлий друг, Микола Плахотнюк, творець і директор Музею шістдесятництва, в минулому — також в’язень радянських концтаборів і психушок.

Актова зала інституту знаходилася на бульварі Тараса Шевченка, у приміщенні колишньої гімназії, де навчався Павло Чубинський. Зала величезна, але людей прийшло так багато, що стояли вздовж стін, у коридорі біля дверей. Крім працівників інституту завітали студенти київських мистецьких вишів, наші друзі.

Після вечора технарі казали: “Ми собі навіть не уявляли, що в Україні є такі поети, є таке слово, є така висока культура!”. Я була щаслива, що відкрила людям сучасне українське Слово.

Наступного ранку приїхала на чергування до друкарні. Не встигла ступити на поріг, як покликали до телефону. По голо-

Презентація книжки “Ріка життя”

су головного редактора зрозуміла — щось сталося. “Прийжджай. До тебе прийшли”, — були слова Володимира Гнатівського, сказані глухо, тривожно.

Хочу згадати про цю світлу людину. Коли голосували за виключення мене зі Спілки журналістів України, звільнення з роботи і заборону працювати в ідеології, то цей зовні тихий, спокійний, делікатний, а насправді мужній чоловік проголосував проти. І наступного дня його вже не було в редакції. Крім нього проти був В’ячеслав Чорновіл, який короткий час працював разом зі мною. Скоро вигнали і його. Пізніше відбувся показовий погром по лінії партії.

Через два тижні “полетів” з аспірантури Василь Стус.

— **Після цього Ви працювали разом з Василем.**

— У нього була складна ситуація. Безробіття, мала дитина. А на першій взуттєвій фабриці поставили на конвеєр, де робили кирзові чоботи для солдатів. І ці чоботи поливали якоюсь хімією, що дуже смерділа. Там він упав і в нього почалася кровотеча.

Я спочатку була безробітною. Борис теж перестали давати роботу. Через мене чоловіка викликали в органи на “обробку”. Одбивався як міг. У такий тривожний час допоміг син убієнного у 1937 році письменника Івана Микитенка — Олег. Зараз йому далеко до дев’яносто, але він і до сьогодні працює для журналу “Всесвіт”. Дай Боже йому здоров’я. Олег тоді працював у видавництві “Мистецтво” і ми мали з ним ділові стосунки. Він сказав: “Приходь, щось придумаємо”.

А через деякий час дзвонить Василь

Стус і каже: “Ти знаєш, тут, де я працюю, є вільні місця”. І після всіх митарств мене прийняли у відділ інформації Міністерства промисловості будівельних матеріалів.

Але потрапити на вільне місце теж було не так просто. Ми скористалися тим, що дочка другого заступника міністра Ульянова була художницею і ми її трохи знали. Ми до Валі, вона виявилася людиною. Натиснула на люблячого батька, і я вже на роботі! Думаю, що за цією романтичною історією криється ще й проза. Майже навпроти підвального приміщення, де ми працювали на вулиці Володимирській, було КГБ. Викликати зручно: достатньо одного чекіста на двох дисидентів, які сидять поруч на роботі. Економія.

Наші з Василем столи, і правда, були поруч. Він весь час приносив цікаві поетичні книги. Ми тоді захоплювалися молодим Павлом Тичиною, в якого чи не в перший рік своєї роботи у “Вечірньому Києві” я брала інтерв’ю. І тепер з трепетом відкриваю збірку Тичини “Замість сонетів і октав” 1920 року видання, присвячену Григорію Савовичу Сковороді, яку мені Василь приніс за кілька днів до свого арешту. Відкриваю й читаю: “Прокляття всім, прокляття всім, хто звіром став!” або “На культурах усього світу майові губки поросли...” або “Все можна виправдати високою

гостях. Ми гоїдали на руках їхнього маленького сина Тарасика. Потім переїхали до Львова. Великою мірою саме завдяки В’ячеславу київське дисидентське товариство доторкнулося до історичного Львова, де у 1960-х роках ми познайомилися з братами Горинями, Ігорем Калинцем, цілим гроном художників самобутньої львівської школи.

Саме тоді ми вперше поїхали з В’ячеславом і Оленкою у Карпати, які скоро стали нам рідними. Заплющу очі — і тепер бачу красенів Соколюків, чую мелодії, які на скрипках, цимбалах награвали нам у Брустурах батько і три його сини; пам’ятаю, як ми зачаровано роздивлялися високо в горах, у селі Річка, рушники Анни Василяшук, на яких геніальною гармонією кольорів та візерунків виплетені і краса, і любов, і вся історія гуцульського краю. Наша родина ніколи не забуде добродійства Орісі і Богдана Бойчуків з Прокурави, які прийняли нас з онукою Стефанкою і племінником Денисом, коли вибухнув Чорнобиль. Нашими найбільшими друзями, сказала б навіть рідними, є й дотепер Марієчка Якобчук з Прокурави і Микола Боринський з Шешор. Я б могла називати ще чимало імен друзів, які йшли і йдуть з нами в ногу дорогами життя. Всім їм — дяка!

— **Чи були Ви в кінотеатрі “Україна”, де мала відбутися прем’єра фільму “Тіні забутих предків”?**

— До кінотеатру не потрапила, бо вже не було квитків. Нас ціла валка людей сиділа у сквері біля театру ім. Івана Франка. Чекали закінчення фільму. Знайомі вийдуть і розкажуть, що то за диво. Але дива не сталося, сталося страшне. Наші найсміливіші і наймудріші хлопці Іван Дзюба, Славко Чорновіл, Василь Стус озвучили в залі, що почалися арешти...

Коли Василя заарештували, ми особливо зійшлися з його дружиною Валею. Для нашої родини було обов’язком кожен Святвечір проводити разом з нею. Адже цього дня Поет народився. Всі ці роки були з нею аж до 2017-го. Тоді Валя тяжко захворіла. Син забрав її до себе у село Дмитрівку. Тепер зрідка їздимо туди з Валентининою сестрою Шурочкою і дочкою її Тамарою. Інколи пізнає, хоча не бачить. По голосу. Інколи і розвеселити трохи вдається... Сумно, але таке життя.

...Коли Василя забрали, я стала ще активніше розповсюджувати його Слово. Впродовж наступних років на наших вечорнищах, на які, бувало, приходило до 50 людей, ми обов’язково читали його твори. Сьогодні я бачу, що Слово Стуса поступово розпросторюється у нашому народі.

Одного разу у військовому шпиталі підсіла на лавочку до двох хлопців. Старший був тяжко поранений, але вже міг ходити і вийшов посидіти на сонечку. Звати його Микола Микитенко, він киянин, юрист за фахом, воював добровольцем на фронті. Багато страшного мені розповідав. І коли я спитала: “Які духовні посили Вас тримають на планеті Земля?” він сказав: “Мене тримає Стус”. Я була вражена! Я була щаслива! А він розповідав далі... Були і ще неймовірні, стусівські зустрічі. Про це є в моїх книгах “Шпитальні нотатки” та “Ріка життя”.

— **Будь-ласка поділіться секретами Вашого творчого довголіття.**

— Це любов до рідної землі, до України, яку дали мені мої предки. Адже вони у мене — від Сяну до Дону. Батько — з Вороніжчини, а мама — з Волині. Україна через тяжке імперське сусідство дуже повільно йде до своєї повної і остаточної свободи. Але я вірю, врешті прийде! І намагаюся щодня зробити для неї хоч маленьку добру справу.

Мені інколи кажуть, що це найвищий оптимізм. Але я думаю, що він не дуже найвищий, адже у фундаменті нашої нації є Слово Шевченка, Франка, Лесі, Ліни Костенко, Василя Стуса, слідом за якими:

“Я вірю, що Бог не одведе очей від українського свідання”.

Оце мене і тримає, плюс — моя добра і світла родина.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

Сергій ОСОКА

Є в осені світло...

Картопля викопана ще зовсім недавно, якщо рахувати сухими календарними днями, і дуже давно, якщо бачити межі літа й осені, той щорічний холодний вододіл, за яким усе вже здається інакшим, ніж воно було вчора. Небо розчиняється, як ляда, риба раптово шугає вглиб і не йде до твоїх хитромудрих приманок, човен раптово спинається серед річки, пускаючи під собою повільну течію. І по сей бік, і по той бік, і збоку, на Чумаківщині, і вгорі, і внизу, і наскрізь тепер є те, чого насправді немає.

От, приміром, корову, яку цілісіньке літо проганяли ломакою, шойно вона туди ступала, тепер легко пускають на город: “Розкошуй, мовляв, їж, що бачиш!” Вона спершу стоїть, ошелешена, піднімає на роги присохлі капустині качани, пробує жувати, пробує грітися в передвечірньому сонці, а потім довго й пронизливо дме, жаліючись товаришкам на віроломних людей, яких спробув збагнати — то женуть, то припрошують. Товаришки з сусідніх городів радісно, хоч і тужно, відгукуються: “...так, мовляв, так — у повітці нудно, сіно колюче, паші немає, а люди, люди, чорт їх розбере...”

— І нашо я, тітко, скільки того буряка садила? Оце розвезу пошту, сідаю чистити — та так і до смерку.

— Та як навіщо? Для себе! — поважно відповідає баба, закутана, як капуста, в десять картатих вовняних хусток.

— Та хіба я свиняка — буряк їсти? На, Серьога, газету, оддаси дідусеві, — листонша Надька перекидає ногу на велосипед і їде далі. У велосипеді щось трохи поламане — і він курличе, як журавель, під’юджуючи собак теж озватися, теж говорити, брехати, гавкати, славити осінній день.

Таке світло буває тільки восени, тільки погожого дня, тільки в час од полудня до вечора. Воно не летить зверху, не обступає, ні, воно зостає! Зненацька, як злодія коло чужих яблук. Змушує побачити все, як уперше. Будь-який звук у такому світлі нещадно тне по нервах. Я жду Катьку. Скидаю їй есемесками “бомжиків”. Нервуюся. Ми мали кудись іти. Чи то до когось гуляти, чи так — походити десь, чи по ліщині. Хтозна. Я клацаю телефоном, клацаю, клацаю, але він нічого нікуди не відсилає під цим світлом. Я розкручую корбу колодязя, дивлюсь, як шурхотить старе дерево під моєю рукою.

— Іііііііі, куди ти пішов, іроде... ич який... на курей так і погляда... ціле літо ганяла од курчат, а він знов...

На бабу не дуже діє осіннє світло. Курчата, дурні коти й інші житейські справи міцно тримають її на землі.

— Чортова Манька... мабуть, нарошне отакого супостата підсунула, щоб я не жила, а мучилась. Серьожка, та покинь той теліхвон, та дай йому ціпка! Ось я зараз...

На kota раптом налітає глинистий із синіми перами на хвості півень, сильно б’є крилами й пронизливо кричить. Кіт, підбавши хвоста, ховається під клуню. Він-то й не думав нічого такого. Він-то вже й не

подуває здорових курей, та й баба поряд. Він так, більш із цікавості, із мисливського інстинкту, він тільки погратися. Зрештою, на нього теж гіпноотично діють ці струмені з неба, змушують нявкати, стрибати на ворота, простягатися в куряві, здіймаючи клуби пилу, поки баба погрожує: “Качайся, качайся, а тоді в подушки полізеш. Бецман отакий! Я тебе ось на ніч до корови викину.”

Я нарешті бачу Катьку — іде в яскраво-червоній легкій куртці, обтрушуючи з штанів якісь реп’яхи. Хо-да в Катьки така красива й така незалежна, що стерня під кросівками пружинить від захвату, а баби з довколишніх дворів осудливо цокають язиками, хрестяться Катьці вслід, зітхають і страшенно жалкують про втрачені роки. Волосся в Катьки світло-русяве, воно розсипалось по червоній куртці так ефектно, що баби жалкують ще дужче, а я крадькома радію, що зараз піду гуляти під ручку з цією лялею, з цією сиреною, з цією жар-птицею.

— Його немає дома, пішов десь отуди, в Залужок.

Баба вважає Катьку породженням зла й намагається перепинити їй шлях до любимого внука. Але Катька бачила мене ще здалеку. Вона обдаровує бабу посмішкою королеви — мовляв, бреші-бреші, я все одно тебе трохи люблю, стара — і йде просто до мене.

Баба робить останню відчайдушну спробу:

— Куди тебе чорт... он же дідусь казав... та й вечерять скоро... корову перейми хоч...

Але ми вже далеко. Під нашими ногами лускає стерня.

Село спочиває перед вечором, трохи чистить буряки, лишаючи на обніжках здоровенні картаті хустки, ламає кукурудзу, накриває гарбузи брезентом, переймає корів у двір, зносить дрова, а вечорами обережно пробує топтити в хатах — дим заходить у горло, забиває груди, і тоді село дмухає на нього, дмухає, аж поки розжене, аж поки стіни заповняться іншим, уже не літнім духом.

А ми з Катькою йдемо кудись, хоч і не домовилися зарані — куди саме, до кого, навіщо. Нас зненацька застало передвечірнє осіннє світло — і ми в ньому відчуваємо світ по-справжньому гостро, якимось хворобливо молодю. Дорога веде нас через Залужок до Лешківки, а там і на Байрак. Ми ще ж не знаємо, де зупинимось. Обабіч то там, то там люди в целофанових плащах продають останні цього року кавуни, вже трохи прибрешки, п’янки, безнадійні. Вітер рве тимчасові пристановища кавунових сторожів, хапає й несе лугом аж ген куди. А ми з Катькою просто йдемо, зрідка перекидаючись словами, які означають щось тільки тут, тільки для нас і тільки зараз.

Вітаємося до перехожих. Спіняємося зав’язати шнурівки. Оббираємо з одягу реп’яшки. Але все це мимохідь, ненароком, якимось жартома. А всерйоз ми тільки несемо себе в цьому пронизливому осінньому світлі кудись за ліс, за праліс, за грибні місця, за таємничі просіки, за далекі села. Ми взяли за руки. Ми бачимо те, чого насправді немає.

На Спаса осінь настає

У дитинстві Спасівка мене зазвичай не радувала, як й інші серпневі свята, починаючи з Іллі. І вода в річці вже не така ласкава, як раніше. І стерня замість колосків. І клятий обов’язок — іти в клятву школу, ось-ось уже, ще кілька днів, ще кілька подихів. Те гостре проминання, той висохлий огуд, те небо, яке щодень стає вищим і відкритішим, та передосіння тривога затуляла собою все, затьмарювали, не давали бачити нічого красивого. Ніби й пригадуються свячені яблука на цераті у дворі, а ніби й ні. У серпні — вже все було наче не зі мною. Я тільки й міг, що жалкувати за літом.

Якраз на Яблучного Спаса померла Гапка. Моя прабаба не любила її імені. Казала: “Коли кажеш — Гапка! — то губи злипаються. Негарне...” Та сама, про яку мій друг дитинства Альошка співав дурну пе-

релицьовану пісеньку з відомого мультика про сніговиків — “Гапуська тоне, тоне...” Та сама, яка вперто давала колядникам по три копійки на весь гурт, викликаючи одностайну зневагу всієї дівчорі. Та сама, про яку в селі взагалі мало знали. Гапка ні з ким не якшлася. Не пліткувала з сусідками через паркан. Не позичала грошей. Не брала участі в гамірних сільських весіллях, іменинах і хрестинах. Її можна було бачити на городі та ще біля крамниці — в час, коли привозили хліб.

Звісно, якщо людина так уперто не хоче являти себе світові, а ще якщо це жінка, її неодмінно наречуть відьмою, розкажуть про сонце, яке вона — от же присягаюся, очима очима бачила! — учора передніч ковтала, про чаклування на темному цвинтарі зі старим котом, про дружбу з чортами, упирями, домовиками тощо. У Гапки однозначно був отой ореол темного таїнства, через який повз її хату старалися не ходити вночі та й удень теж. І мій друг Альошка, правду кажучи, співав свою пісеньку так, щоб Гапка раптом не почула.

Сама вона була, здавалося, так далеко від людських поговорів, що вони її взагалі ніяк не зачіпали. Гапка щедро обдаровувала село хіба що ширим золотом свого мовчання. І воно їй дуже пасувало. Є обличчя, щедрі на міміку, рухливі, рвйні, а Гапкине — навпаки. Її риси були тесані з каменю. Наче хтось привіз звідкись суворого й нерухомого кочового ідола й поставив за сторожа на її обійсті.

І от вона померла. Не горобиної ночі, як годилося б путній відьмі, а так, перед обідом. Принесли з церкви свячені яблука, поклада вузлик на порозі, а сама пішла на город — казали, помідорів назбирати. Лягла коло них, ще й огудину обняла. Так і лежала, поки не побачив її тракторист Дмитро, що віз із лісу дерево на стовпи. Чого я це все в таких деталях пам’ятаю? Ба гірше — нащо я це бачу в таких деталях? Пальці, що стискають прив’язі стебла, хустку, збиту набік, і безмір сонця над нею.

Про шойно померлих завжди багато говорять. І не так, як за їхнього життя, а поважливо, ніби з оглядкою. Говорили й у нас дома. Прабаба розповіла, що був у Гапки хлопець, та загинув у перші дні війни. Красивий, як і вона. І такий же неговіркий. Добра, мовляв, пара з них би вийшла.

— А хіба вона... красива? — перепитав я ошелешено. Мені навіть у голову б не прийшло подумати про неї як про красиву. Хм.

— Ого-го-го, — прицмокнула язиком прабаба, яка жінок загалом не дуже-то жалувала похвалами, — така була, що парубки мліли, й не тільки тут, а й у ближніх селах. До неї після війни ще хтозна стільки год сваталось...

— Та все не ті, та все не ті? — парировав я словами відомої пісні.

— Які там не ті... Мелі! І наші чоловіки, і голови колгоспу, й секретарі всякі. А вона — ну ні в яку! Вийде, було, на поріг, а далі й не йде. Каже, мов, іди собі, чоловіче добрий... От тоді й не злюбили її. Вона ні до кого, то й до неї ніхто. Так і прожила вік самотою.

Але я цього вже не слухав. Мене буквально збив із ніг тоді ще незрозумілий, дикий контраст: як це — Гапка? — і раптом красива? Неймовірно. Неможливо. Тоді я ще вмів сприймати світ тільки таким, як він був, і все. А тут раптом...

Наступного дня Гапку ховали. Забирали добро з її хати — хто що хотів. Нікого в Гапки не було. Поміж рушників, кухайок та шерстяних хусток знайшли й пожовклу фотокартку. Її забрала баба Олена, сусідка. Уже в неї я побачив ту світліну — спеціаль-

но прийшов і попросив показати того ж дня. Прабаба крутила пальцем коло скроні, тюкала на мене, та молода Гапка все не давала мені спокою. Копиця сіна, затулена картою рядниною, і коло неї дівчина — звичайно, у вишиванці й керсетці, з довгою темною косою. Схожа на якусь кінодіву з німого фільму. На якусь жар-птицю. На царствену квітку, що знічев’я надумала розцвісти коло вбогої Гапкиної хати.

“Дивина, — думав я, йдучи додому, — справжні чудеса. Як це так — вона і... вона? Так не буває, так не може бути.”

А Спас дзвонив десь наді мною своїми стиглими яблуками, провіщав холод, та власне ж — говорив те саме, обнімаючи притихлі, ще теплі двори. Він говорив, що не варто завжди вірити очам своїм, що іноді треба дивитися далі. Що кожен бачить різні відтинки чужого життя і часто робить геть не ті висновки. Он же, бачиш, стерня? А була ж пшениця. І всі колись були молодими, усі колись цвіли, хоч у це майже неможливо вірити. І літо. І літо теж...

Ген літо скликає коней
Із річки жадань заснувших,
Долоню до хвилі тулить,
Долоні вода солоня.
Ген хмара — така, як птиця,
Така, як окрасець ночі —
Вертається з косовиці,
На віях несе листочок.
А літо стоїть над полем,
В траву застромивши гребінь...
І ніби всього ж доволі,
А начебто вже й не треба
Ні плину очей заснувших,
Ні туску долонь незнаних.
...До гриви душі притулють
Червону жоржину рани.

Немає ні дверей, ні вікон.
Зникай. Не прокидайся. Спни.
Лихим високим чоловіком
виходить серпень у степи.
Рушницю візьме, птаха встрілить,
поліє полями переляк.
Проступить раптом на постелі
глибока рана, наче мак.
І вже нічого... вже довіку —
Опріч страху, жаху опріч
Перед високим чоловіком,
Що йде до тебе через сіду.

Заграла осінь повагом, небавом
по всіх садах, од болю голубих.
Аж смертний гріх прикинувся ласкавим,
аж сміх приліг на сходинок журби.
Попрокидалась папороть безмовна,
сторожею замерла на скарбах.
І дуже-дуже плакала за човном
у тридцять кіс заплетена верба.
Лісник забрів у села стоголосі:
“Такі часи. Куди це я піду?”
І не спитав, навіщо ж грала осінь,
ще й так надсадно в синьому саду.

М. Полтава

Михайло ПАСІЧНИК. Із книжки «Кроки вечірнього птаха»

ВИШИВАННЯ ДОЛІ

Жар-птах, калини гроно грайне,
Узори вишитої долі...
У нитки в голші все сакральне —
І міцність, і едwabний колір.
Прошивши рай земного світу,
Почата не відомо звідки, —
Через віки, через століття
Крізь кров тягнулася та нитка...
...Сповзалось всіляке гаддя,
Із України силу ссало,
Тож більше хрестиком, ніж гладдю,
Жінки полОтна вишивали.
На скринях, подушках і ліжках —
ПелЮстками жоржин і маків —
На рушниках і на манішках —
Цвіло письмо небесних знаків.
На велелюдях не бравую
В сорочці стримано-узорній, —
Червоні хрестики цілую,
Сльозу роняючи на чорні...

ВАГІТНА В ЕЛЕКТРИЦІ

Під потягом рейки електропугі
Постукують стиха.
У жінки вагітної на животі
Розгорнута книга.
Веде капелюха салоном живим
Жебрацька гітара,
Агенти із завченим текстом простим
Розносять товари.
Шампуняться пиво в темнах пляшках,
Попахує кава,
Вона ж зосереджена на сторінках,
Вагітних думками.
Газети, колоди заклеєних карт
Німі пропонують,
А їй так бентежно від того зітхатъ,
Що книга друкує.
...Не хоче впадати в паралелі ніяк
Оця повістина.
Дивлюсь на вагітну у потязі я,
І зичу їй сина...

МІЙ КОНЮ...

Коня знайшов. Тепер знайти б обротъ,
Сідло й на круп розгарячілий скочить!
Так хочеться рутину поборотъ!
Так хочеться убік — але не збочить!
Застій мене у тугу тужну вверх,
Не зможу з цим змиритись я ніколи...
Так хочеться управо, вліво, вверх,
Вперед, назад, по кругу і по колу...
Бринять струною дух, звияга й плоть,
Пульсує в жилах незбагненна сила...
Мій коню, а навіщо нам обротъ?
Зіллемося в пориві тіло в тіло!

СНІГ РОЗТАНЕ.

СПОГАДИ ВІДХЛИНУТЬ...
Іскри сонця у сосні на віях,
Влігся, вгомонився сніговій...
Як багато він мені навів
Споминів дитячих, світлих мрій!
...На мохи старі і юні брівки
Падають — і впину їм нема,
Ці сніжинки — ангельські листівки,
Символи небесного письма...
Пише Бог нам, що сьогодні свято,
І я вмію ті листи читать...
Ковзаю з гуртом колядувати,
Ковзаю горішки зароблять!
Гарно тьохкати ставом кирзачкові,
У який забивсь дитячий страх,
А під льодом — розписи казкові,
Схожі на оті, що й на шибках...
Хто ще так спроможний ошасливить,
Як отой дзвінокришталний час?
Сніг розтане. Спогади відхлинуть.
Та до смерті не залишать нас...

УСЕ ЧЕКАЄ НАПОВНЕННЯ

Нам головне про Бога не забути,
Про душу і її вселенський дім...
Є небо, то й крило в ній має бути,
Є серце, то й любов є точно в ній!

Нехай химерна смерть нас не лякає,
Нема про що нам з нею говоритъ,
Усе свого наповнення чекає —
І келих, і ріка, і вік, і мить...

ПРОСВІТЛЕНІ ЛЮБОВ'Ю МИ РОСЛИ...

Теплішає душа у милих згадках,
Стає ураз такою ж, як тоді...
Не стали ми лихими у нестатках,
Не перейшли на бидло у біді.
...Узимку пахли довгожданим святом,
Котрого ми чекали так, малі,
Пороги, пироги й соломні МАти
У найтеплішій хаті на землі...
Нам світлі далі в долі відкривались,
Були у нас на все-усе права,
Бо щоріздва ми заново рождались
І кращими ставали щоріздва...
Нас шлях великий у майбутнє кликав,
До нього ми левадами ішли
І попри всю ганьбу й ненависть віку
Просвітлені любов'ю ми росли!

ДЕ СКАРБ ЖИТТЯ ЗАХОВАНИЙ...

Де сонцем із води латач,
Де з ним — найбільший я багач,
Любитель політати вскач,
Фанат іржання кінського —
Там, де криничка в лоні вільх,
Де солов'їв солодкий свист
Я стартував у білий світ
Із-під кургана скіфського.
Де свійські й дикі голуби
Й дитячі догори лоби,
Й весна велить — люби! люби! —
Де й з полями солодко,
Стає в пригоді на віку —
В душі таки, а не в мішку! —
Із половицького піску
Намите мною золото...
Де грається у жмурки грудь,
Де нерестом кипить опуст,
Де й глід-шипшина форми вуст,
Бо я навік закоханий, —
Там я і досі, досі там,
Хоч і тиняюсь по світах,
Проте лечу туди, як птах,
Де скарб життя захищений...

БУДИЛЬНИК НА ВЧОРА

Вимкнувши рішуче “Інтернет”,
У порошно-приморозний вечір
Я приїхав, хато, із суєт
У твою самотню порожнечу.
Над віконцем — пересохлий цвіт.
Газовий балон промерзлий в снігах.
В хаті — ліжка два і три стільці —
На дві тіні й три родинні тіні...
Де ікони пилом поїнялись,
Вицвіли й узори на полотнах, —
Ім ніхто, напевно ж, не моливсь,
Щоб вони були тут не самотні.
А в комірці, де шурі й кроти
Утворили землерийну спілку,
Вже й не рада градусам крутим,
Поминає шезлих всіх горілка...
Крізь шибкИ заходять ніч і день —
Двері їм ніхто не відчиняє,
Й хоч годинник в хаті цій іде —
Часу як такого тут немає...
В грубці й іскри живості вогню,
З комина вітрець лиш попів горне...
...Я годинник той не зупиню,
Ще й будильник виставлю.
На вчора.

“ДИВЛЮСЬ Я НА НЕБО”...

Хоч неба немає — проте воно диво,
А диво буває лише у казках.
Веселками й птахами небо щасливе,
І сонцем в зеніті, й людьми в літаках...
Хоч небо таке віртуально-бездонне,

На рівнях правічних в ній хмари висять,
Рябе воно зорями, сходом червоне,
Але за основу у нього блават...
Воно снігопади і грози рождає,
Відмерле узимку, живе навесні.
Дивлюсь я на небо, та й думку гадаю:
Хотів би я жити на ньому чи ні...

ДИСКУСІЙНЕ, АЛЕ Й АКТУАЛЬНЕ

Чай на трьох в моїх Гришківцях —
баль,
А в столиці — фуршетні пристілля...
Я затятий той провінціал,
В кого кпини летять, наче стріли...
Кажуть: здався тверезим чи й
спивсь,

Рано зірка його закотилась...
Десь, мовляв, в глушині загубивсь...
Ні, то ви в городАх загубились!
Кожен стрічний вас тупо мина,
А в селі при Бердичеві, скраю
Сто відсотків населення зна,
Що зробив я і що починаю.
Там, де швидше мотається час
Й де цінують хвилиночку-хвилю, —
Сто під'їздів замкнуті для вас,
Сто дворів захистить мене в силі!
Можу я, наступивши на чіп,
Просто так, без потреби й причини
До сусіда постукають вночі
Й не бояться, що він не відчинить.
В цьому світі теорій, ідей,
Хто розкаже, що ліпше сьогодні:
Буть в глухому селі між людей
Чи у людному місті самотнім?!

СТАРИЙ МОТОЦИКЛ

Він стоїть, мов брухт, — сумний,
поникий,
Але бережуть ще хвацький стиль
Дзеркальце старого мотоцикла
І спідометр, повен милих миль.
Заднього сидіння гумовигин,
На колясці покриття старе...
Викотив сусід його на вигін —
Може, хтось із хлопців забере...
Руки миттю згадують водіння,
Спогади юнацькі входять в раж, —
Відкрива спідометр видіння,
В дзеркальці гуде кілометраж.
Я вертаю в молодість неначе,
Й спогадом підбурюваний цим,
Ввечері, аби ніхто не бачив,
Подумки сідлаю мотоцикл.
Газонуті в Журбинці — то круто,
Галя там на лавочці сидить...
І мотор, що все на світі крутить,
В нього й в мене вже не барахлить!
Посторонки гріють сили кінські,
Повороти тягнуть у піке,
І в зубах постукує бруківка,
Вітер вирила кермо вертке.
...Плохне спогад — і зникає Галя,
Придивляюся — аж то сусід...
Дякую йому за мотораллі,
За оцей веселий задній хід!

ЗНАЙШОВ КЛЮЧА...

Знайшов ключа — та й з ним стою,
дурію:
Коли і як посіяв його хтось?
Знайшов ключа — й з'явилася надія,
І знак по серцю холодком пройшовсь...
Як міг він з рук роззяви просто впасти?
Непевне, хтось ним геть не дорожив...
Якщо цей ключик від чийогось щастя,
То хто його так легко загубив?
Снують підозри марні і даремні,
Я їх би вже й позбутися волів...
А може ключ цей від дверей тюремних
Чи від навіки спалених мостів?
Знайшов ключа — й інакшою дорогою
Враз стала і затьохкали гаї...

...Знайшов ключа — знайти б замка
до нього,
Та не зайти б лиш в двері не свої!

СНИТЬСЯ...

Причинивши скрадно хвіртку,
Ти до мене йдеш
В платті, щепленому з вітру,
Кольору небес.
Світ бринить, тремтить, чекає
На солодку мить,
Як душа торкнеться раю
В розкоші любить!
Скоро, скоро, скоро, скоро
Згасне абрикос...
Ти ідеш під вічні зорі
В світ високих рос.
У журбі ще не початій,
У тривозі вся...
Сниться — все життя спочатку
Починається!

БЕРДИЧІВ — КОЗЯТИН

Натерта сонцем залізнична лінія,
Дорога сталлю мощена, без ям...
Іванківці, Гадамці, Каолінова —
З Бердичева в Козятин їду я...
Снують вагонами жінки завязі,
НапхАна вщерть їх сумок різнорвань:
В хвилинах двадцяти — і казінаки,
І джинси, і шарпетки, і тарань,
І пиво, і білизна, і калачики,
І светри, і ножі, і пиріжки,
І гуталін, і валянки, і м'ячики,
І леза, і пов'язки, і ложки...
Байдужий до реклам отих рутинних —
І те у нас найкраще, і оте, —
Тицяю гривень з п'ять лише дитині,
Що з ручкою вперед вагоном йде...

“РОСІЙСЬКОМОВНИМ” ГРОМАДЯНАМ УКРАЇНИ

Скільки в них змістовного
й прекрасного —
Символах, що визнав їх весь світ!
Вивчіть мову громадянства власного,
Жовто-синь-тризуб благословіть!

Якщо ж вам дорожчі інший прапор,
Інша мова, герб, народ і гімн, —
Зважтеся на право обирати,
Вибір можна свій робити всім...

ДРУЗЬЯМ-ФІЛОЛОГАМ. І НЕ ТІЛЬКИ...

Теракт, термометр, терлиця,
Диван, дивізія, дива,
В'яз, сув'язь, в'язанка, в'язниця, —
Що ці пов'язує слова?

У мови обрії жовто-синій,
У ній — лексична благо-родь:
Країна, край і Україна,
Родина, родовід, народ...

Селище Гришківці на Житомирщині

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Читаю, що Богдан Горинь передає в бібліотеки Львова свою книжкову колекцію, котру збирав упродовж свого дорослого життя (з перервою на роки ув'язнення). Гадаю, йому не надто просто прощатися з книгами, що були для нього майже як члени родини. Але, перше, їх так багато, що вони майже катастрофічно звужили його життєвий простір. По-друге, чимало лектури, котру він призибирував для роботи над тією темою, яка відійшла для нього в минуле, вже використано — задумана праця вийшла друком. До тих книжок він уже не повертатиметься. Вони займуть місце в бібліотеках. Якщо переважна більшість викликає букіністів, щоб описали та оцінили видання, з якими господар розлучається, і має із того якийсь зиск, то Горинь — меценат бібліотек. І це характерно для нього. За ним — чимало ось таких благодійницьких сюжетів. Меркантилізм і Богдан Горинь — несумісні речі. Я зустрічав мало таких охочих до безкорисливих вчинків людей. Невипадково ж Петро Яцик говорив, що найважче з людьми знаходити мову в фінансово-матеріальних питаннях — майже кожен шукає вигоди навіть там, де її апіорі не може бути.

Коли я прочитав про Миколу Гориня — Богданового батька — що був одним із творців “Просвіти” в рідному селі й тривалий час очолював її, то допевнився — масомо всі підстави сказати: Богдан Миколайович — син свого батька не тільки по крові, а й в успадкуванні всіх духовних цінностей. Виявляється, в сина була найбільша в селі дитяча книгозбірня. Сільські батьки тоді прагнули, щоб діти від ранніх літ дружили з книгою і не йшли в життя неуксами.

Коли в селі з'явилися радянські “освободітелі”, батько, добре розуміючи, що й до чого, заховав “просвітянську” й синову бібліотеку на горищі школи, де замаскував книжки так, що їх, як гадав, нікому не знайти.

Знайшли. Нишпорки з НКВС шматували й палили українські книги. Ті брутальні подробиці назавжди запам'ятав Богдан Миколайович, що виріс таким бібліофілом, яких справді буває мало. Книжки — це і його релігія, і його розрада. Горинева доля складалася драматично, бували в ній часи, коли йому ставало не просто з книгами, бо ж умови в ув'язненні мав явно не бібліотечні, однак книга завжди була з ним поряд. А одну зі своїх праць про Опанаса Заливаху він навіть написав у неволі. (Потім Українська Республіканська партія оприлюднила цей текст окремим виданням).

Я прочитав у пресі такі повідомлення. Богдан Горинь зібрав бібліотеку, в якій було понад 12 тисяч книжок. І все це — не якась розважальна белетристика на взір лектури для домогосподарок культурного тину. Якість видань із книгозбірні Богдана Гориня засвідчує бодай те, як охоче приймають його книжкові дари авторитетні бібліотеки України.

На початку 90-х років він передав чотири з половиною тисячі томів науковій бібліотеці Львівського університету, що стало там окремим фондом, який носить ім'я Богдана Гориня.

Згодом три з половиною тисячі книг Богдан Миколайович передав бібліотеці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у Львові. Ось уже кілька років там є окреме приміщення з написом “Бібліотека Богдана Гориня”.

Навесні нинішнього року Богдан Миколайович подарував усю свою мистецтвознавчу літературу та всі мистецькі альбоми Національній академії образотворчого мистецтва й архітектури. Як здогадуємося, це дуже дорогі видання. У букіністів та на книжкових аукціонах їхні ціни інколи приголомшують.

Тут я повинен подати таку інформацію. Зайве й переконувати, що бібліотека може багато розповісти про свого власника.

Михайло Слабошпицький завершує четвертий том мемуарної прози “З присмеркового дзеркала”, котра побачить світ, як і всі попередні, у видавництві “Ярославів Вал”. Презентація видання планується 24 вересня. Пропонуємо фрагмент з книжки.

Інакше це був би не він

Богдан Горинь

Розповім тільки про один сегмент книгозбірні Богдана Миколайовича. Мені потрапив до рук каталог видань, що він їх передав у дар Національній академії образотворчого мистецтва. Навіть при побіжному ознайомленні він дає уявлення про широту зацікавлень Гориня. Відомий вислів Роже Гароді про реалізм без берегів. Тут можемо перефразувати: зацікавлення без берегів. Горинь жадібно призибирував усе пов'язане з мистецтвом. Дорогі альбоми з поліграфічно якісними репродукціями, монографії, біографії митців, мемуари, щоденники, епістолярію, каталоги, тематичні збірники. Тут широко представлено і світове, й українське мистецтво.

Коротка екскурсія каталогом.

Верхарн “Рембрандт”, “Портрет у творчості Рембрандта”, “Рембрандт, його попередники і послідовники”. Життєпис Мікеланджело, Анрі Перрюшо “Сезанн”, Малевич “Від кубізму і футуризму до супрематизму. Новий живописний реалізм”, Богомил Райнов “Три самітники”, Луї Арагон “Матісс”, Валлантен “Ель Греко”, Гращенков “Рафаель”, “Густаве Доре”, “Майоль”, “Щоденник” Делакруа, “Дієго Рівера”, “Щоденник одного генія” Сальвадора Далі.

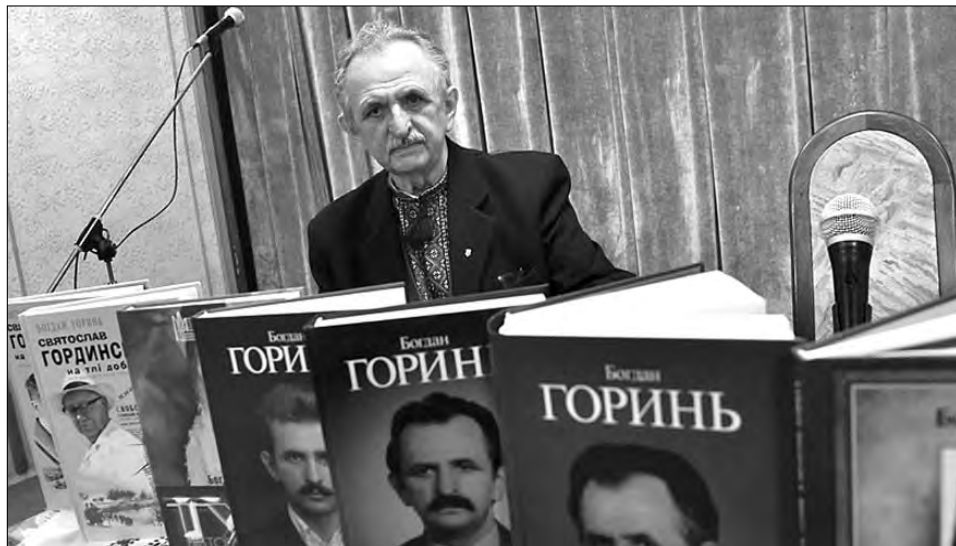
Уриваю цей перелік, котрий мав потвердити для читача естетичну відкритість власника бібліотеки, справжній його естетичний плюралізм. Є люди, які категорично заявляють: визнаю тільки імпресіоністів. Або: лише майстрів голландської школи. Чи: мій ідеал — передвижники. І цим, як мовиться, з головою видають свою естетичну вузькість, бо постають як зашорені члени котроїсь секти.

Українське мистецтво представлене в Гориня ще повніше. Скажімо, ціла низка видань про Олександра Архипенка. Відомий колекціонер, вивчивши в мене каталог, сказав: “Тут є такі раритети, за які Горинь узав би на великих аукціонах великі гроші!”

Називаю тільки імена митців, представлених різножанровими виданнями в цій бібліотеці: Іван Труш, Анатоль Петрицький, Оксана Павленко, Іван Кавалерідзе, Олекса Новаківський, Галина Мазепа, Яків Гніздоський, Катерина Білокур, Ганна Собачко, Олена Кульчицька, Алла Горська, Дмитро Кривавий, Володимир Пантик, Михайло Деревус, Теодозія Бриж, Євген Безніско, Іван Остафійчук, звичайно ж, Софія Караффа-Корбут та Святослав Гординський, Богдан Сорока, Любомир Медвідь, Галина Севрук, Микола Сторонжко, Еммануїл Мисько, Віталій Зарецький, Сергій Савченко, Ольга Кравченко, Роман Безпалків...

Не можу назвати тут усі мистецькі імена з цієї книжкової колекції Богдана Гориня. Ще ж стільки видань, присвячених іконі, ужитковому мистецтву, архітектурі, краєзнавству, в якому домінують мистецькі акценти, при цій нагоді не перелічено, бо весь реєстр розростеться надмірно і претендуватиме на роль основної частини цього нариса. Того, кого це зацікавить, відсилаю до головних бібліотек України, куди передано розтиражований буклет із переліком усіх переданих НАОМА видань.

Отже, три серйозні книжкові колекції — трьом львівським бібліотекам.

Важливо пам'ятати: усі ці видання дісталися Богданові Гориню не так просто. Він ніколи не мав грубих грошей, щоб легко скуповувати все, що впадобав. В одному інтерв'ю розповів про початки своєї унікальної колекції: “Я свою працю почав з того, що збирав бібліотеку, віддаючи для книжок усю свою скромну стипендію, а потім також скромну заробітну плату. Такими скромними були зарплати і в Будинку народної творчості, у якому я спочатку працював, і в Музеї українського мистецтва, де я працював згодом. У мене зібралася велика бібліотека. Впродовж життя чисельність зібраних мною книжок переросла 10 тисяч одиниць. Чи буде 12, чи, може, 15 — важко сказати, бо досі не вся бібліотека внесена до каталогу, над яким зараз працює дружина Оксана...”

Буквально днями до видавництва “Ярославів Вал” зайшов доктор філології Юрій Ковалів, який завершує авторську “Історію української літератури”. Йому потрібні кілька поетичних збірок Гординського, виданих на еміграції. Їх немає навіть у бібліотеці діаспори. Я відразу ж сказав: усе це має Богдан Горинь, який нещодавно видав у “Ярославовому Валі” фундаментальне двокнижжя “Святослав Гординський на тлі доби”. До речі, відзначене Шевченківською премією. Зателефонував Богданові Миколайовичу, який майже забідався через те, що не може нам зарадити: весь корпус видань Гординського і пов'язаних із ним, він уже передав у бібліотеку. Йому в квартирі немає вільного від книжок кутка — мусить вивільняти житлоплощу. Інший такі цінні видання запропонував би букіністам — і вони вхопилися б за раритети, за котрими буквально полюють колекціонери, які згодні платити в цій ситуації грубі гроші. Знаю, що Горинь уже облюбував іншу тему, і в нього громадяться нові книжкові видання. Йому й на гадку не спадало торгувати книжковими скарбами.

Добре пам'ятаю, що навіть у часи його депутатства (був заступником голови комітету закордонних справ ВР) він устигав працювати над тими темами, котрі постають собі, як домашні завдання. Передовсім нагадаю тут фундаментальний тритомник “Не тільки про себе”, що має таку авторську дефініцію: “Документальний роман-коллаж”.

Стверджую без будь-якого перебільшення: це справді неоціненна книга. Бо маємо тут не тільки Гориневу автобіографію. Це докладно конкретизована розповідь про рух ідей в українському суспільстві. Про сотні діювих осіб тогочасного соціуму. Про пасіонарних людей ідеї, які виразно заявили: вони постають проти національних і соціальних кривд нашого народу, замаскованих димовою завісою лицемірної демагогії.

Очевидно, саме так працює лише Богдан Горинь. Він — той автор, який надає

надзвичайно важливого значення фактографії. Хоч би про що він писав — повсюдно в нього маса фактів і документів. Усе це творить враження всебічного висвітлення теми, максимальної конкретизації всіх її складових.

Горині — це яскравий феномен всього нашого визвольного руху. Дід Михайла та Богдана, якого було звати Михайло, був головою Кнісельської сільської ради в часи Західно-Української Народної Республіки й зазнав переслідувань польських владців. Ще до свого п'ятидесятиріччя він зійшов у могилу. Батько братів Горинів Микола, як уже мовилося, був організатором національно-культурного життя й керував сільським осередком ОУН. Його тричі ув'язнювала польська влада. А коли це було 1939-го востаннє, його засудили до розстрілу. Тоді тільки щаслива випадковість порятувала його — під час бомбардування Львова зчинилася велика паніка. Горинь зумів скористатися сум'яттям серед охоронців тюрми й утекти. З 1944 року він — в УПА. Історик і політолог Тарас Батенко у своєму цікавому політичному портреті Богдана Гориня “Опозиційна особистість: друга половина ХХ ст.” докладно описав цю родину та її місце в усіх політичних подіях упродовж кількох десятиліть. Там ідеться і про родину матері братів Горинів Стефанію Грек, що була родичкою Миколи Лебедя. Її, вже матір двох синів, вивозили з села для відправки в Сибір. Богдан Миколайович згадує: “Мати наказала нам, щоб ми за всяку ціну втікали. Я попід возами втік ще в рідному селі Кніселі, а братові Михайлу вдалося відлучитися від колони в селі Отиневичах, що біля Ходорова...”

Вагітну Стефанію Горинь разом з земляками тримали у Ходорівській в'язниці. Їх мали відправляти на Сибір. Вона двічі пробує втекти. І вдруге їй пощастило. Переховується в селі, од якого неподалік в загоні в Дев'ятницькому лісі в УПА її Микола. Але вона не знає того. Як і не знає, чи він живий. Народивши тут сина, називає його іменем чоловіка — Микола.

Батькові судилося віділіти й не потрапити до лап НКВД. І ніхто його не видав. Уся родина поселилася в Ходорові, де батькові пощастило влаштуватися в цукрокомбінат. Там його сини-книжники під вимогливим поглядом батька готувалися до дорослого життя. Батько вважав: сини неодмінно мають здобути вищу освіту. При цій нагоді треба сказати про родові духовне коріння, завжди важливе в житті будь-якої людини. Брати Горині не взяли нізвідки. І не був жоден із них Савлом, який, прозрівши, став Павлом. Вони не ставали саме такими, якими ми їх узнали. Вони й росли саме такими — діти своїх батьків. Успадкували не тільки рідну кров, а й переконання та силу духу.

Далі буде.

Українська аристократія в ролі історичної невдахи

Ця стаття є полемічною до статті Юрія Терещенка “Тарас Шевченко і українська аристократія”, що публікувалася в кількох випусках газети “День”. Наші інтелектуали нині інтенсивно переосмислюють історію, в якій шукають підтвердження власної ідентичності, часто говорять про відновлення історичної пам’яті. Ми хочемо бути такими, як цивілізовані нації. Нас приваблюють нації успішні, ті, що сформували ефективні держави й мають розвинені суспільства. Тож намагаємося перебороти тезу про неповноту української нації, відсутність у ній провідної верстви, без якої побудова ефективної держави ефемерна. Думка про існування української аристократії — з розряду рятівних. Однак українська аристократія ніколи не була українською уповні: не була вона українською ні в Речі Посполитій, ні в Російській імперії. Ця аристократія була польською і російською, але русько-литовського чи українського походження. Такий нюанс у формулюванні є істотним.

Роксана ХАРЧУК

Яспинюся винятково на російському дворянстві українського походження з тим, щоб показати, яким неоднозначним воно було. Цю спробу реалізувати на підставі розуміння, часткового сприйняття чи й повного несприйняття у дворянському середовищі постаті й ідеї батька української нації Шевченка. Не спинятимуся на тому, що наш поет перебував у колі людей освічених, писав передусім для них. Українські селяни в XIX ст. переважно були неписьменними, тому теорія, за якою Шевченко — поет кріпаків, є популярською, позбавленою ґрунту. Невже хтось і досі вірить, що послання “І мертвим, і живим...” було написане не для інтелігентної публіки — Говорячи про сприйняття Шевченка, варто пам’ятати, що у XIX ст. його творчість поділялася на цензурну й позачензурну, дозволена й заборонена, тому справжніми його поціновувачами і читачами, що мали доступ до всіх текстів, були лише обрані. Передусім до них належали учасники Кирило-Мефодіївського братства. Пантелеймон Куліш, що так і не зміг підтвердити свого дворянського походження, тому й не закінчив університету Св. Володимира, найбільше збагнув поезію побратима. Він констатував: Шевченко явив світові нову мову, відкрив йому нову націю. Микола Костомаров, батько якого був дворянином з російською ідентичністю, а мати — кріпачкою з українською, відчув страх, читаючи заборонені вірші українського поета. Саме цьому історикові належить колективістська візія Шевченка, за якою народ заговорив словами свого співця. Твори Шевченка й після його смерті кружляли у списках і на Наддніпрянщині, і в Галичині у середовищі студентів і семінаристів, у тому середовищі, яке можна назвати протоінтелігентським. Лише після публікації спеціального тому з позачензурними (антицарськими і антиросійськими) творами, що побачив світ у Празі 1876 року, читачі ознайомилися з творчістю українського поета без купюр, хоча і без звирених текстів. Ця чарівна книжка (блакитна, із золотим тисненням) потрапляла до Росії нелегально. І цим Шевченко кардинально відрізнявся від Пушкіна — він був зачинателем забороненої літератури підпільної нації. А такі нації зазвичай не мають власної аристократії, тому у XIX ст. їх називали коротко і ясно — плебейськими, або уживали евфемізм, окреслюючи як неісторичні.

Відомо, що першим “Кобзарем” (1840) найбільше захоплювалися українські панночки, уяву яких українські романтичні балади заповнили одномоментно. Хоча навчалися панночки французькою і російською мовами, а за розмову мужичою говіркою їм іноді й начіпляли на ший таблички з образливим написом, українська поезія Шевченка викликала в їхньому середовищі невідомий ентузіазм. Варвара Рєпніна навіть хотіла вивчити українську, щоб зрозуміти все, Шевченком написане. Мабуть, княжна не може слугувати еталоном читачького сприйняття поета хоча б тому, що була у нього закохана. Інша справа — Олександра Білозерська, дружина Пантелеймона Куліша. Швидше за все вона читала й позачензурні вірші приятеля свого чоловіка, які могла оцінити і з ідейної сторони, і за красою вірша, бо сама була наділена письменницьким хистом. Недаремно ж хотіла пожертвувати власне віно для освіти Шевченка в Італії. Олександра Псьол, що походила з дрібного дворянства, була сиротою, тому й виховувалася у родині князя Рєпніна, під впливом Шевченка почала писати вірші українською мовою і стала першою нашою поеткою. Однак серед освічених українських панночок була й Катерина Керстен з Полтавської губернії, родичка кирило-мефодіївця Опанаса Марковича, яка не тільки називала твори Шевченка у своїх листах гідними, антиестетичними, а й заперечувала самостійність малоросійської мови, розглядаючи Малоросію винятково як частину більшого цілого — Російської імперії. Катерина Керстен може слугувати архетипом малоросійського прочитання Шевченка. Зазвичай малороси закидали поетові недостатній рівень освіти, він уважався самоуком, який пише українською винятково тому, що не вміє віршувати російською. Саме з метою спростувати ці закиди Шевченко й створив кілька поетичних творів російською. Про рівень освіти поета свідчить передусім його широка лектура, що на сьогоднішній день досліджена досить вичерпно. Шевченко читав упродовж усього свого життя, навіть і в солдатчині. Про це свідчить складна структура його творчості, в якій фольклор поєднується з Біблією, літературні ремінісценції — з відгуками історичних праць. Нашого пророка ну ніяк не втиснути у схему простонародного співця. Варто також пам’ятати, що Шевченкові не була чу-

жою й історія мистецтва. Крім цього, уважалося, наче він зовсім не опрацьовує свої вірші. Ця теза не витримує критики хоча б тому, що твори Шевченка мають кілька редакцій, мистець відточував їхню форму, переписуючи поезії з так званої Малої книжки до Більшої.

Отже, ранньою творчістю Шевченка захоплювалися передусім дворянки українського походження, яких брала за серце не тільки жіноча тема, що була однією з центральних у першому “Кобзарі” (досить згадати поему “Катерина”), а й уся романтична атмосфера цієї невеличкої книжки. А як же аристократи чоловічої статі? У їхньому середовищі Шевченка також розуміли одиниці. Звичайно, можна згадати, що перший “Кобзар” видав на власні кошти український поміщик Петро Мартос. Однак, за свідченнями Миколи Маркевича, Нестор Кукольник нападав на спонсора “Кобзаря”, запевняючи, що спрямування цієї книжки шкідливе. Петро Мартос, перекававши можливих неприємностей, не спинився перед витратами, зробив перевертку, відтак більша частина тиражу першого “Кобзаря” вийшла у світ з пропусками. Особливо постраждав вірш “До Основ’яненка”, з якого викинули згадку про Московщину й про те, що в ній — кругом “чужі люде”. Саме Петро Мартос згодом містифікував біографію Шевченка, перетворивши її на кітчевий анекдот. Саме він пустив чутку про недбалість і байдужість Шевченка до поетичної форми. Чи не найкраще під ту пору нашого поета розумів Яків де Бальмен, людина, яка разом із Михайлом Башиловим ілюструвала й транслітерувала “Кобзар” польською з тим, щоб цю книжку прочитали на сполонізованій Правобережній Україні. Саме Якову де Бальмену Шевченко присвятив поему “Кавказ”. Близькими поетові були й брати Закревські, військові у відставці: Платон, Михайло і Віктор. Над ними після розгрому Кирило-Мефодіївського братства було встановлено поліційний нагляд. Їх, а ще брата Якова де Бальмена Сергія, возили до Петербурга разом з паперами після доносів предводителя піратинського дворянства Д. Селецького. Що їм інкримінували? 1848 р. на вечірці у старої поміщиці Волховської, бали якої відвідував також Шевченко, Михайло Закревський підняв тост: “Да здравствует Французская республика!” Брат Віктор вигукнув: “Ура!” Однак присутні зашикали, дехто покинув вечірку. Згаданих колишніх військових у III відділенні потримали і відпустили, але страх залишився.

Найбагатші тогочасні українці, звісно, читали вірші Шевченка. Однак для Г. Галагана вершинним твором українського

письменства лишалася “Енеїда”, про яку він із захватом писав у щоденнику на тлі досить скупої інформації про перший “Кобзар”. Знав Г. Галаган і позачензурну творчість Шевченка. Він спілкувався з поетом після його повернення із заслання у Петербурзі, згодом обертася у середовищі українофілів. Однак у листі до дружини, маскуючи свій страх й ототожнюючи українофільство із лояльністю до імперії, описав, як земляки запросили його на паннахиду за Шевченком у Казанському соборі. Він не тільки не пішов на паннахиду, а й різко відмежувався від шкідливих маніфестацій, дописавшись до того, що й сам Шевченко не має з українофілами нічого спільного. І це в приватному листі. Що ж тоді казати про публічну сферу. Про лояльність Г. Галагана до російського царя і відмову навіть від культурницької української праці після Емського указу 1876 р. свідчить також специфічний інтерес мецената до Галичини, якою він переймався протягом усього свого життя. Г. Галаган жертвував гроші для освітніх галицьких установ, посилав книжки до бібліотек, допомагав галичанам, що опинилися в російській Україні. Однак у його інтересі до Галичини завжди домінувала свідомість польського утиску, що їх зазнавали українські галичани, від яких їх могли звільнити винятково російські брати. Загалом він лишився на позиціях російського слов’янофільства І. Аксакова і Ф. Чижова. Отже, можна з певністю говорити про його симпатії до галицьких москвофілів й участь у русифікації української Галичини. У невиразному ставленні Г. Галагана до Шевченка особистий страх сполучувався з лояльністю до імперії. З одного боку, він начебто шанував Шевченка, підтримував грошима “Киевскую старину”, був головою Південно-західного відділу Російського географічного товариства, проте, з другого, ніколи не переходив межі лояльності до російського імператора й імперії.

Не менш цікавим є й сприйняття Шевченка композитором-аматором і чиновником Київського генерал-губернаторства Петром Селецьким, з яким поет був знайомий особисто. У часі їхньої зустрічі 1844 р. в маєтку Рєпніних виникла ідея спільно написати оперу про Мазепу, проте майбутні співатори одразу розійшлися у питанні мови лібрето й трактуванні особи гетьмана. Петро Селецький наполягав на російській мові й на зрадництві Мазепи. Шевченко ж таку можливість відкинув, тож задум так і не реалізувався. Композитор-аматор подав у своїх спогадах малосимпатичний портрет поета, в якому відчувається упередженість обсерватора до портретованого. Останній постає вайлуватим, незграбним, нечесаним, немитим, недбало одягненим, рябим, недурні очі його теж настожують — вони каламутні. Мистецький і поетичний творчості

Шевченка Петро Селецький дав амбівалентну оцінку. На його спогадах виразно позначилася неприязнь мемуариста, який розійшовся з поетом у таких принципових питаннях, як мова й оцінка української історії.

Люди науки зразка Миколи Рігельмана (він проходив навіть у справі Кирило-Мефодіївського братства) й Тимофія Флоринського взагалі відокремлювали Шевченка, якого шанували за талант, від української інтелігенції, яку у др. пол. XIX ст. прийнято було називати українофілами. Тимофія Флоринського особливо дратували галичани. Обидва вчені відділяли Шевченка від української мови і нової української літератури, хоча без поета ані українська мова, ані українська література не мали жодної перспективи. Їхні погляди поділяв й Іван Кулжинський, знавець латини з Ніжина, який удавався до брутальнішого стилю, твердив, що українська мова насправді є зіпсутою російською, а вигадали цей покруч учені люди від неробства. Іван Кулжинський, нащадок міфічного волинського князя, заперечував право українських селян навчати своїх дітей українською мовою, висміюючи перші українські підручники Пантелеймона Куліша і Шевченка. На найнижчому щаблі малоросійської драбини стоїть аристократ Михайло Юзефович, який писав доноси на українофілів, виконуючи функції таємного інформатора III відділення, іноді він ставив під доносом свій підпис. Історія про це не забула.

Василь Тарновський (старший) згадував, яке глибоке враження справило послання “І мертвим, і живим...” на гостей його салону в Києві. Ефект від цього твору можна назвати гострим прозрінням. Адже Шевченко розвінчав не тільки козацьких гетьманів. Його критика адресувалася українським елітам загалом і кожному освіченому українцеві зокрема. Особливо тяжке враження справляють листи Шевченка із заслання. Найвірнішим його приятелем тоді був Андрій Лизогуб, який не тільки відчував поезію Шевченка серцем, а й допомагав мистцю: вислав йому папір, олівці, фарби, гроші. Минуло майже 200 років, проте й нині важко констатувати, що так звана українська аристократія, яка, за незначними винятками, перетворилася на малоросійську, нічим допомогти українському генієві на засланні не спромоглася. Навіть Варвара Рєпніна припинила листування з поетом після зауваження очільника III відділення Олексія Орлова. І ця вина непомічання Шевченка на засланні, як і гріх “двоєдушшя”, розчакнутості між українською і російською ідентичністю, обтяжувалиме українську аристократію завжди. Роль історичної невдахи малоприйнята. Однак іншої, на жаль, українська аристократія так і не зіграла. Вона не виконала свого покликання, не сформувала власну державу.

«Чисте золото» історичних знань

Юрій РУДЕНКО,
доктор педагогічних наук, профе-
сор НПУ ім. М.П. Драгоманова

Цього, 2020, року минає славне 700-ліття звільнення значної частини України від татаро-монгольської навали на Східну і Центральну Європу. Це звільнення, перші великі та резонансні на всьому материк Європи перемоги українських військ (багато хто й нині думає, що їх тоді просто не було, адже чимало народів, зокрема українці, були “пригноблені” зайшлими ордами), які об’єдналися з сусідніми литовськими військами, стали прологом до ще більших перемог, остаточного вигнання чужинців із етнічних українських земель. Такий значний ювілей необхідно широко відзначати у всеукраїнському масштабі, використовуючи його потужний, фактично невичерпний пізнавально-виховний потенціал для зміцнення Української держави і захисту її від недругів, замаскованих і прямих ворогів.

Активна участь учнів і студентів у відзначенні цієї вікомпомної дати сприятиме тому, що вони відкриють для себе багато нових історичних фактів, духовних скарбів “славних прадідів великих” (Т. Шевченко), нову героїчну когорту українців-лицарів меча і честі, які ще в 1320 році проливали кров за волю рідного народу, його національну свободу, державність.

Задля допомоги просвітянам, широким колам працівників освіти (а вона реформується мляво, без чітко визначених орієнтирів, часто “навпомакки”) рекомендуємо звернутися до науково, ідейно і духовно насажених матеріалів одного з найвидатніших творів української культури, зокрема науки і просвітництва “Історії Русів” (тобто українців), яка видавалася в 1846 р. в Москві, 1956 р. в Канаді та 1991 р. в Києві.

Цей фоліант вітчизняної культури високо оцінювали Т. Шевченко, М. Максимович, В. Антонович, П. Куліш, М. Драгоманов, М. Грушевський та інші видатні вчені. Як уважають дослідники, “Історія Русів” написана в кінці XVIII або в перші десятиліття XIX ст. Ім’я автора понині точно встановити не вдалося (здебільшого автором “Історії Русів” вважається українець за походженням і світоглядом Г. Кониський, який працював, до речі, ректором Києво-Могилянської академії).

Автор “Історії Русів” зосереджує свою увагу на визначних подіях середньовіччя — перемогах в 1320 році литовсько-українських військ над татаро-монгольськими загарбниками. Спростовуючи в свій час нав’язані історичній науці, системі освіти і виховання стереотипні положення про нібито загарбання українських етнічних земель Литвою, пізніше Польщею, автор “Історії Русів” пише, що із-за навали татаро-монголів, починаючи з 1240 р., значна частина українців змушена була переселитися в сусідні Білорусь і Литву, вступала там із місцевою елітою в шлюбні відносини, брала участь у державному і політичному житті Великого князівства Литовського, поширювала здобутки української культури і науки. Українська елі-

Із давніх-давен відомо, що історія — мати всіх наук, зокрема і педагогіки, просвітництва. Історія рідного народу, Батьківщини є також величним педагогом життя, учителем і виховником зростаючих поколінь. Чим глибше вони знають історію України, тим вищою мірою, як правило, вони будуть виховані. Однак чому ж історичні знання є чи не найбільшою “білою плямою” в свідомості наших громадян, навіть багатьох так званих політиків, політологів, державних діячів, зокрема депутатів та їхніх всляких експертів? Може тому, що історія України понині залишається багато в чому неправдивою, проійнятою раніше нав’язаними нам стереотипами, міфами, чужими оцінками? І тому, що сучасна освіта не дає зростаючим поколінням ґрунтовних історичних знань?

та, що тимчасово проживала в Литовській державі, домовилася з князем Гедиміном про спільні військові дії проти татаро-монгольських загарбників.

Автор “Історії Русів” пише: “Тому Гедимін князь року 1320-го, прийшовши в межі українські з воїнством своїм литовським, з’єднаним із українським, що перебувало під орудою воевод українських Принцеслава, Світольда і Блуда та полковників Громвала, Турнила, Перунада, Ладима й інших, вигнали з України татар, перемігши їх у трьох битвах і на останній головній над річкою Ірпін, де убиті Тимур і Дивлат, князі татарські, принци ханські” (“Історія Русів”. /Пер. І. Драча; вступ. ст. В. Шевчука. — К. — Рад. письменник, 1991, стор. 41). Ці надзвичайно важ-

ненню вчителів учні нової української школи усвідомлять, що в умовах постійних воєнних загроз з боку Польщі, Угорщини і татаро-монголів “відбувалося добровільне об’єднання Руси з Литвою в одну державу, під одне право обопільне і начальство”, як пише автор, і ця держава почала називатися Велике князівство Литовське і Руське, як відзначають сучасні дослідники.

Педагоги покликані розкрити справжні причини і умови перебування нашого народу в складі Польської держави з 1386 р. Польща волелюбних наших предків не завойовувала. Істина в тому, що в 1320 р. литовський князь Ягайло одружився з королевою Польщі Ядвігою. Згідно з тогочасними європейськими традиціями і законами

вала, знушалася з українців, забороняла українську мову і культуру, полонізувала і окатоличувала їх. Українці масово покочувалися, зі зброєю в руках підіймалися за боротьбу з польськими гнобителями.

Наші медіа, навіть патріотичні, замовчують і такий круглий ювілей, як 425-річчя переможної, доленосної для Європи битви об’єднаних військ запорізьких козаків під орудою отамана Степана Развана (7 тисяч воїнів) і господаря Молдови Михайла Хороброго (10 тисяч воїнів) 13 серпня 1595 р. під Калугаренами, на півдні Волощини з турецькими загарбниками, армія яких нараховувала до 100 тис. османів. Багато європейців здивувалися такій перемозі, бо не знали, що саме гартовані в боях запорізькі

І. Собеського поверталися після перемог через столицю Польщі Краків, однак “у часи середньовіччя відчуття історичної справедливості було розвинене краще (ще зберігалися ознаки лицарської моралі! — Ю.Р.), ніж тепер, тож, як і після Грюнвальда, більшість трофеїв лишилися в Україні, зокрема у Львові” (відомий історик С. Семенюк).

На жаль, сучасні наші владні структури, всі медіа “не помітили” і видатної віхи історії України, зокрема такого просвітницько-педагогічного, національно-патріотичного та ідейно-політичного явища, як 120-річчя від дня заснування першої “Січі” Кирила Трильовського, соратника І. Франка. Перша спортивно-антипожежна національно-патріотична організація “Січ” була заснована 5 травня 1900 р. в с. Завалля на Івано-Франківщині. В основу діяльності “Січей” було покладено волелюбні козацько-лицарські традиції, цінності. Через кільканадцять років в Україні, насамперед у Галичині і Буковині, на героїчних козацько-лицарських традиціях вже діяли, за одними даними, 1056 “Січей”, за іншими — біля 1500 “Січей”, напевне, разом із тими, які організовувалися в інших країнах, в діаспорі в I пол. XX ст.

Сотні тисяч учнів і студентів, працюючої молоді та їхніх симпатиків вивчали історію національно-визвольної боротьби козацтва проти чужоземних загарбників, відстоювали свої національні, соціальні і політичні права, брали активну участь у виборах. Вибирали послани (депутатами) відомих земляків-патріотів К. Трильовського, В. Стефаніка та ін., до Австро-Угорського парламенту та Галицького сейму. Пізніше, в умовах I Світової війни, на основі “Січей” було створено військово-патріотичні товариства “Українські січові стрільці”, члени яких стали “ядром” Української Галицької Армії (УГА). Під її захистом було створено Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР), яка об’єдналася з Українською Народною Республікою зі столицею в Києві (УНР) в єдину соборну Українську державу 22 січня 1919 р. Тому ця доленосна історична дата шороку урочисто відзначається як День соборності (День злуки) України. Як бачимо, 120-літній ювілей виникнення “Січей” Кирила Трильовського є свідченням феноменального успіху — **тріумфу** виховання зростаючих поколінь українців засобами козацької педагогіки. Вихованці “Січей” зробили величезний внесок у створення Збройних Сил незалежної України в 1917-1921 роках, а пізніше багато з них героїчно боролися в лавах УПА з військами гітлерівської Німеччини і сталінського режиму СРСР.

Відзначення історичних дат, зокрема ювілеїв ми покликані вповні використовувати як високоефективні шляхи, засоби поглиблення українського патріотизму, духовності зростаючих поколінь, зміцнення єдності нації, незалежної України. Необхідно все зробити для того, щоб у новітній українській школі учні пізнавали “чисте золото” історичної правди.

ливі, історично достовірні положення автора про визначних державних і військових діячів України, витязів визволення рідного народу, одухотворяють наше далеке героїчне минуле. Така наукова інформація збагачує історичну пам’ять, національну свідомість, поглиблює національно-духовну ідентичність учнів, їхній український патріотизм, сповнює їхні серця гідністю і гордістю за наших пращурів, прагненням у сучасних умовах продовжувати їхні справи, запевіти відстоювати свободу свого народу від будь-яких спроб обмежити чи знищити її.

Тогочасна українська патріотична еліта була настільки потужна, політично зріла, що після блискучих військових перемог над ворогом на звільнених українських землях було відновлено “правління руське під начальством вибраних од народу осіб” (стор. 41). Українська ділова мова стала офіційною мовою і в Литві, і на звільнених наших територіях. Завдяки наведеним у книзі історичним фактам і пояс-

українські землі стали, за згодою нашої еліти, складовою частиною об’єднаної держави. Як глибокий мислитель і український патріот, автор “Історії Русів” пише, що Україна “під давньою назвою Руси об’єдналася тоді разом із Литвою в королівство Польське на трактатах і умовах, що рівномірно всім трьом народам служили, в яких між розложив засад головною полягала в сих пропам’ятних словах: “Приймаємо і з’єднуємо як рівних до рівних і вільних до вільних”. Ту постанову час від часу кожний король при коронації підтверджував під назвою Пакта Конвента” (стор. 42-43). Цікаво, що представники української еліти і народу були задоволені на той час законами, умовами, які не порушували міжнародної рівності, об’єднання в одну державу трьох народів — польського, литовського і українського (тогочасна назва руського).

Однак пізніше в Польщі грубо порушувалося законодавство, панували безлад і анархія, шляхта систематично тяжко експлуату-

козаки відіграли вирішальну роль у цій перемозі. Вони непоміченими зайшли з тилу османів, раптово і навально, з лицарською запеклістю, могутньо вдарили по ворогу. Турецька армія зазнала катастрофічної поразки. На жаль, слава великої перемоги дісталася в основному князівству Молдова.

Пам’ятаючи про численні фальсифікації нашої історії, необхідно активно очищати її від викривлених фактів, ненаукових оцінок подій, приховування і замовчування героїзму українських воїнів під час служби в складі армій інших країн.

Так, значна частина польських істориків, пишучи про перемоги військ польського короля Івана (Яна) Собеського (наші історики пишуть про його українське походження) під Віднем і Парканами в 1683 р., замовчують, що в його армії було 14 тисяч воїнів, з них 10 тисяч були українські козаки. До іншої частини польського війська входили драгуни і гусари, також набрані на території України. Учні з цікавістю дізнаються, що війська короля

Сповідуючи правду та честь

Микола ТИМОШИК

“Якщо ти робиш добро, люди звинуватять тебе в потаємній корисливості і себелюбстві. І все ж — твори добро!”
(Із заповідей черниці Терези)

Про “Старшокласник” радянської доби
Картопляне посвячення в реалії радянського життя проходив чи не кожний студент тієї пори. Цілими курсами зривали з лекцій, садили в автобуси, що організовано припарковувалися біля університету, і виїздили на “неозорі колгоспні лани”. Бувало, що на день-два, а бувало — на місяць.

У деталях пам’ятаю те перше наше знайомство більш ніж 45-річної давності на теплом вересневому полі за броварськими Заворичами.

— Так оце ти той комсорг якогось чернігівського села, що розказував із “Старшокласника” про школярів-дроворубів для одиноких бабусь? — ніби як відкриття гукнула на вітер у мій бік Катя, назвавшись, що вона із черкаської Сахнівки.

Почувши слово Сахнівка, відкриття для себе зробив уже я. Висипаючи до кагату наповнений бульбами кошик, вигукнував їй у відповідь:

— А чи не ти ото так гарно розказувала по “Старшокласнику” про космос і зорі, які вам видно прямо з класу?

“Старшокласник” — це радіопередача тодішнього республіканського радіо, яка упродовж багатьох років щотижнево виходила в ефір вівторками о вечірній порі й повторювалася п’ятницями о ранковій. Вона збирала мільйонні аудиторії, спонукала слухачів писати листи, готувати інформаційні добірки. Головними дійовими особами тієї легендарної і сьогодні радіопередачі були школярі старших класів з усієї України.

Щоб завершити сюжети із “Старшокласником”, які спочатку заочно, а згодом і наяву познайомили нас, варто наголосити й на такому факті. Провідна кореспондентка республіканського радіо Галина Дмитрієнко, голос якої й сьогодні пам’ятає старше покоління українських радіослухачів, відіграла чи не визначальну роль у професійному становленні Каті як талановитої радіо-а згодом і тележурналістки.

Коли першокурсників київського журналу, незабаром після повернення “з картоплі”, ділили на спеціалізації (газетна, радіо- і тележурналістика), Катерина Таран однозначно записалася в радіогрупу. А вже довідалася, що майстер-клас за цим напрямком нашої майбутньої професії вестиме саме Галина Дмитрієнко.

На радистів і телевізійників конкурс був найбільшим (із більш ніж ста студентів туди набирали лиш по десять чоловік). Вона пройшла без найменшої заминки. Передусім тому, що її відразу впізнала керівниця цієї спеціалізації, як юну й оригінальну співавторку свого інтерв’ю. Незабаром у групі радистів Катя Таран стала називати зіркою і великою симпатією їхньої украї зіркової Дмитрієнко.

Від пори розподілу першого курсу на спеціалізації почалося справжнє навчання омріяної нами ще зі шкільної пори журналістики.

Що формувало характер

У розбурханому й різнохарактерному студентському середовищі важко знайти таких, кого б любив чи ким би захоплювався увесь курс. А нас на першому журналістському курсі набору 1973 року було аж 108. Але моя однокурсниця Катя Таран відразу потрапила до незначного числа тих, з ким кожному було легко, просто, надійно і весело.

Своєю життєрадісністю, винахідливістю, незмінною загадковою посмішкою, здатністю миттєвого відшукування потрібного слова навіть у довгій кишені могла нейтралізувати найзатятішого диспутанта чи найвимогливішого викладача.

Вона завжди марила романтикою доріг, на які такою щедрою є наша журналістська професія. Тому й подалася на три місяці на переддипломну практику в російську глухомань — на Тюменщину. Казала, що хотіла глибше пізнати загадкову сибірську тайгу й людські характери, які та гартує.

Об’їхала (потягами, повоенними полуторками, бульдозерами), облітала (гвинтокрилами), проплила (військовими катерами) й звичайними саморобними човнами) чи не увесь той непрохідний Сибір із таки важкезним на ту пору переносним радійним апаратом для запису живих голосів.

Її голос вже пізнавали в найвіддаленіших закутках тайги. Щирі й доброзичливі

До виходу в світ у київському видавництві “Наша культура і наука” книжки черкаської журналістки Катерини Таран, яка передчасно пішла з життя.

радіослухачі писали в Тюмень схвальні відгуки та подяки на адресу молодої оригінальної журналістки. Надто ж земляки українці, яких у тих краях були сотні тисяч і які в ту пору ще не боялися зізнаватися про свої національні корені-витоки. А тюменські радійні начальники й на роботу переконливо запрошували, обіцяли житло і швидкий кар’єрний ріст.

Але місцем другої, вже самостійної, житейської пристані вона свідомо обрала рідні Черкаси. Там зазнала і злетів, і падіння — у нашій професії вони зазвичай незмінно сусідять.

Журналістика з людським обличчям, якої сьогодні немає

Професійна і громадянська зрілість покоління журналістів, про яке пишу, припала на часи коли стара компартійно-тоталітарна система, якій ми первинно поклонікані були служити, як слухняні гвинтики єдиного механізму, ламалася на очах. На уламках цієї системи творилася нова держава і нова українська журналістика поклонікана була стати попереду цього непростого, омріяного сотнями років наших попередників, творення нової України і нового українця.

Катерина Пилипівна відносилася до когорти далеко не багатьох журналістів, які із щирим переконанням і незборимо ніким відданістю ідеї українського національного відродження стала в ряди творців такої журналістики.

То мала бути передусім журналістика світоглядна, з людським обличчям і толерованими Етичними Кодексами різних журналістських спільнот різних часів і народів. Такими передусім є точність і правдивість факту, недопущення оприлюднення факту внаслідок підкупу чи власної вигоди, несумісність наклепу або ж плагіату з професією. До цих чеснот світової якісної журналістики справжні українські журналісти-професіоналі додали ще й патріотизм, чітко виражену україноцентричну позицію. Такі не приймали нав’язуваних новачками теоретиками-комунікаторами стандартів щодо так званого балансу новин. Бо глибоко розуміли, що за умов штучно підрізаного генетичного коду нації нова журналістика, як свого часу і література, має виконувати місію націєтворця і державотворця. Надто ж коли на верхніх щаблях влади — від району до центру — опинилися національно кастровані та безмовні боягузи-кар’єристи.

Погляньмо на героїв її радіо та телепередач, також численних нарисів та інтерв’ю в пресі: поет і журналіст Василь Симоненко та його біль за долю українського в Україні; родина митців Нарбутів, у творчості яких ніби відкривався національний код нації; композитор Анатолій Пашкевич та його “Степом, степом...”, що викликає очисувальні сльози; правдолюбця і патріот Олександр Кулинич, в’язень двох концтаборів — радянського ГУЛАГу та німецького Дахау, який не побоявся на камеру правдивої журналістики пояснити, чому полон у німців йому був легшим, ніж у росіян...

Кожний такий матеріал спонукає думати, аналізувати, наслідувати. Він людяний і сердечний. Він стверджує правду і закликає за неї боротися.

Із закономірного бажання захистити, ствердити саме таку журналістику ми з Галиною Дацюк затиляли були наприкінці десятих років написати своєрідний посібник для молодих журналістів. Шукали, кого ще із однокурсників можна було б “підпрягти” до цієї доброї справи. Зголосилася Катя Таран із Черкас.

Тексти Каті у цій книжці (а йдеться про “Історію одного журналістського курсу”) виділені в два окремі розділи: “Наш жарфак — подарунок долі” та “Суб’єкт в об’єктиві”. Останній складають її мініатюри, які вона прагнула пізніше видати окремою книжкою. У її розділах — низка промовистих роздумів, посилів, коментарів, мотто. Вони найкраще характеризують непоцінований достойний талант, не пізнану сповна Особистість, яку ми сьогодні втратили.

“Методичка” витіснення з журналістики професіоналів і патріотів у дії

Вона мала особливий характер, гартований діями не одного покоління її гордого і невпорокненого ніким хліборобського роду. Такі не прогинаються, не “танцюють” перед начальством, не випрошують нагород. Такі завжди мають свою думку, і

не бояться її відстоювати. Такі обирають правдолюбство і честь. І таких не люблять. До пори до часу їх терплять, але шукають нагоди позбутися.

Журналістку високої професійної проби витіснили з Черкаського обласного телебачення — довго, підступно, уперто. Різних пережила начальників, але найболючіші удари переносила від тих, хто мало тямив у професії, але вмів дружити з владою, догоджати їй, і “капати” на негодних. І таких, як відомо, у нашому цеху надто багато.

Її телепередачі та документальні фільми стало показувати у світовій телевізійній мережі, її неодноразово запрошували на журналістські майстер-класи та форуми до США, Китаю, Канади. А в себе в Черкасах вона виявилася непотрібною. Точніше, неугодною. Тут правду як за Біблією: “Не буває пророка без честі, хіба тільки на батьківщині своїй...”

Пробувала виживати самостійно. Привнесла “свіжу кров” у новостворену телестудію “Рось”. Створила потужні авторські програми, запровадила прямі ефіри, запрошувала в студії людей мислячих, патріотичних, які не боялися казати правду. Втім дилетанти й не-патріоти незабаром і тут зробили свою чорну справу: Катерина Пилипівна змуснена була залишити своє найкраще творче дітище.

З головою кинулася викладати фахові предмети на спеціальності “Журналістика”, яку відкрили в Черкаському університеті. Зуміла швидко закохати в себе студентів. Її там називали не інакше, як легендою сучасної журналістики.

Втім, те було коротко, “певний час”. Знаю, що і там відносилася до категорії “не прижилася”. У журналістську науку від середини 10-х років на місце журналісткознавців — вихідців із практичної журналістики, — прийшли вивованці “комунікаційно-каналізаційних” технологій, піарники і рекламники. Такі встигли вже замінити науку про журналістику соціальними комунікаціями. Таким професіональна, порядна, патріотична журналістика українки за кров’ю і станом душі, мораллю неупокореного нашого села Катерини Таран була чужою, незрозумілою, не потрібною.

На традиційні щоп’ятирічні зустрічі з однокурсниками (а від 1999 року вони вже проходили не в нашому жовтому корпусі, а в казенному приміщенні вищої партшколи на колишній вулиці Мельникова) вона перестала їздити від 2008-го. Тоді припадало 30-річчя нашому випускові. Фраза, яку сказала на моє запитання про причину такого її рішення, зафіксована в нашій спільній книжці: “Відчуваю себе білою вороною в чорному пір’ї на чужому святі. Бо це шоу для піарників, рекламистів, близьких до влади людей, які пишуть переважно осанну. Справжні ж літописці тут ні до чого”.

Таких, хто не прогинається, влада не шанує і відверто ігнорує

У січні 2019-го їй уже не судилося поїхати на Рівзду до своєї 90-літньої матері в рідну корсунь-шевченківську Сахнівку. Туди, до своїх витоків, мрій і натхнень, до своєї першої житейської пристані, саме в цей день вона щоразу поспішала ще від студентських літ. Хоч тоді це було непросте. Хто вчився в університетах радянської доби, добре знав, що перший екзамєн зимової сесії завжди припадав на переддзвонку пори або й на самий день Святвечора. Так придумала влада. Щоб студенти не переймалися “пережитками минулого”.

Початок довгого, 64-го, року свого життя вона прожила всього лиш три дні... Її серце перестало битися 5 січня, за добу до чи не найбільшого в християнському світі свята — Різдва Христового.

Прощалися із Катериною Таран 8 січня 2019 року у спеціально спорудженому українською владою для таких церемоній приміщенні — Черкаському будинку трауру.

Ті близькі й друзі, хто їхав на цей похорон до Черкас із Києва чи інших країв, сподівалися, що міська й обласна влади бодай у якийсь спосіб відреагують на цю печальну подію, віддадуть останню шану людині, яка упродовж десятих років вірою й правдою служила рідному краю; яка потужно прославляла його на різноманіт-

Катерина Таран

ПОМІЖ
РЕАЛІЙ
ТА ІЛЮЗІЙ

них всеукраїнських і світових ефірах; яка так професійно долучилася до оновлення інформаційного поля дорогого кожному українцеві Шевченкового краю, до втілення сокровених заповітів Кобзаря.

Однак влада знехтувала й цією давньою українською традицією. Не прийшла, не пошанувала, не вважала за потрібне прислати від імені себе бодай якого клерка з відділу преси обласної чи міської адміністрації.

Промовляла одна людина — представниця похоронного бюро. Сухим, безстороннім і монотонним голосом вона зачитала коротку біографію, а далі, на цілий аркуш, стала перелічувати публічно діагнози покійної, від яких, вона, мовляв, і померла.

Нечувано, по-дикуськи. Такого жахиття ніде не довелося чути й бачити...

Не знайшлося в тому залі нікого з черкаських журналістів чи колег, хто добре знав її, в кого на очах відбувалося оте фарисейство з її витісненням із професії, хто б сказав громаді прямо і чесно: Катерина Пилипівна померла не від діагнозів; укоротили їй віку прямі й приховані опоненти та заздрисники, також і байдужість близького оточення.

І це — гірка правда нашого буття в професії. Якщо для тебе журналістика — не ремесло, а поклонання. І стан душі. І група крові...

Найболючіше і найнесправедливіше в тій дивній офіційній тризні було те, що офіційна представниця похоронного бюро українського міста Черкаси зачитувала той сухий і примітивний текст... російською мовою. Мовою держави-окупанта, яка на момент похорону вже п’ятий рік веда проти України і української мови неоголошену війну.

Сповідальність книги

Уперто змагаючись із хворобою, не встигла виконати одну із заповітних мрій. В своєму останньому інтерв’ю (черкаській газеті “Нова Доба”) обмовилась про це бажання так: “Мрію видати книжку за попередньою назвою “Поміж реалій та ілюзій”. У ній — про мій життєвий досвід, роботу, плани й сподівання, радощі й випробування. Вона, власне, майже готова. Хотіла б іще видати заохайничок отовідок під призвою гумору...”

Це вона сказала за рік до смерті. Отож, до книжки її руки вже не дійшли.

Тепер ми, колишні однокурсники та однокласники, разом із її родиною виконуємо це бажання. Передаємо на руки читачам цю книгу — “Поміж реалій та ілюзій”, а наступною передмовою зафіксуємо для історії Образ і Чин Журналістки і Особистості.

Підсумовуючи тривалу в часі роботу з відбору, систематизації та редагування значного за обсягом архіву журналістки Катерини Таран, вважаю за необхідне, як упорядник, навести таку цитату відомого публіциста Михайла Слабошпицького: “Наш час має невеселу особливість. У ньому швидко забувають тих, кого не стало. Треба знову й знову нагадувати про них. Щоб їхні імена не випадали з інформаційного простору”.

Як справжня журналістка і патріотка, не на словах, а на ділі боролася за поганьблену чиновниками та їхніми попіхачами “з народу” Українську Правду.

Таких журналістів у нас тепер стає все менше...

“Напевне, був єдиним співаком,
який дійсно розумів зміст слів “Слава Україні!”.
Він повністю усвідомлював їх”.

Поль МАНАНДІЗ: «Все готово для великого майбутнього України. Лише треба в нього повірити»

Людмила ПУСТЕЛЬНИК,
Global Village

Найбільш український француз про те, чому нам дуже пощастило з країною

Він нагадав, що наша пісня — це ще й ніжно та чуттєво. Успішно робить це вже п'ятий рік на різних сценах — від великих залів до будинків культури в провінції чи тимчасових концертних майданчиків перед вояками ЗСУ. Їм допомагає не лише творчість, але й гуманітарними акціями.

Колись Поль закохався в киянку Олену і приїхав до неї додому — щоб закохатися ще раз, у свою нову Батьківщину. Вивчив державну, нею вільно спілкується і співає. Сьогодні подружжя більше не разом, зате Поль — стовідсотково наш хлопець. Як властиво істинному галлові, “заражає” співрозмовника життєлюбним оптимізмом вже з перших хвилин діалогу. Як належить щирому українцеві, про свою країну говорить з гордістю і без жодних сумнівів стосовно її величного майбутнього.

Ми з Полем поговорили про те, без чого не уявляє свого життя: патріотизм, свободу та музику.

“Українці набагато вільніші від європейців”

— *Свого часу Ви назвали Україну “моїм рєм”, в тім числі, однойменним альбомом пісень. Чи збереглося те ж саме відчуття після того, як прожили тут п'ять років?*

— Так. Навіть зважаючи на війну на Сході. Україна — це просто великий рай, і я бодай секунди не думав інакше. Це моє переконання.

— *Чимало українців не погодилися б з Вами.*

— А багато, навпаки, підтвердили б, що в нас — надзвичайна країна, яка також має бути повністю вільною. Надто ті вояки ЗСУ та добровольці, які зараз на фронті. Звичайно, є свої проблеми, і поступ не такий швидкий, як хотілося б, але ж для змін потрібен час! Я не думаю, що багато людей сказали б: “ні, не рай”. Україна — це такий рай, впевнений.

— *Що Ви знали про неї, перед тим, як переїхали жити?*

— Правду кажучи, майже нічого. І, можливо, через це теж вважаю її раєм (*посміхається — ред.*). Знав, що це — частина Європи, яка раніше була в Радянському Союзі. Хоч в Європі, до речі, не так вже й багато інформації про Україну. Але ось я прибув сюди, і буквально через п'ять хвилин зрозумів: це неймовірна земля, і тут я вдома.

— *Попри те, що Україна від Європи дуже відрізняється.*

— Я не вважаю, що остання — те, на що варто рівнятися. Не вірю в проєкт “великої Європи” і так само не хочу, щоб колись мій син, як підросте (*зараз йому 12, — ред.*), побачив лише це “щось велике”. Було класно раніше — коли кожна країна була собі власне країною, а не складником “європроєкту”.

А що тим часом в Україні?

Довідка: Поль Манандіз (фр. Paul Manandise) — французько-український співак. Народився у Брюсселі. Володіє французькою, українською, англійською та італійською мовами. Випускник Королівської консерваторії Бельгії, яку закінчив 2002 року із Золотим призом. Співав у церковному хорі, виступав на різдвяних службах, де були присутні члени монаршої родини Бельгії. В 20-річному віці переїхав до Парижа, де знявся в рекламі Diesel. Співпрацював з фірмою EMI Music, як співак та композитор (2008-2011).

В 2014-му одружився з Оленою з України. В 2015 році переїхав до Києва, де живе й досі (<https://uk.wikipedia.org/>).

Надзвичайно вільні духом люди, і ви це швидко зрозумієте, хоч трохи поживши серед українців. Так, вони — вільні, незважаючи на брутальну агресію війни. Я не бачив тут засмучених людей, хоч вони добре усвідомлюють всі труднощі. Якщо ж говорити про різницю між Європою та Україною — тут можливо себе реалізувати, бути собою, мати велике розуміння себе. Відчувати справжню волю і справжню власну позицію. В Європі, на жаль, таке неможливо.

— *Серйозно?*

— Я кажу так, бо прожив там більшу частину свого життя. Не знаю, може, це також питання освіти чи чогось іншого, але багато українців чомусь вирішили не вірити в себе. Вони переконані, що в Європі краще, ніж у них вдома. Для мене — зовсім навпаки. Знаю людей звідси, що поїхали до Парижа, хтось — до Італії чи Німеччини. Пожили місяців три, побачили, що не все так райдушно. Хоч деякі вирішили залишатися назавжди, “бо там класно”. Я ж упевнений, що класно — саме в Україні.

— *Ризикну припустити: це й через те, що в нас не настільки гостра, як у Франції, проблема мігрантів, наприклад.*

— Люди мають право жити, де їм заманеться, але дуже важливо поважати традиції країни, в якій живеш. Бо вони — це майбутнє. Як і ті, хто створили її мову, мистецтво, літературу, культуру загалом. Вони і є ця країна. Як ланцюг, його треба тримати нерозривним. В українців він дуже міцний, ще з часів Київської Русі. І навіть росіяни змогли завдяки їй отримати свою мову (*сміється — ред.*).

Щодо міграції, то не вважаю її великою проблемою. Я також іммігрант! Французький бельгієць, європеець, який мешкає в Україні.

— *Як гадаєте — в котромусь з минулих життів Ви були українцем?*

— Безперечно! Дуже люблю українську музику, думаю багато про що як українці. Та й в інших речах мої смаки збігаються з місцевими.

— *Важко далася наша державна?*

— Все почалося ще на весіллі з Оленою, я хотів зробити сюрп-

риз — вивчив кілька рядків з пісні “Квітка-душа”, яку виконує Ніна Митрофанівна Матвієнко. Вона це почула, відтак запросила взяти участь в її гастрольному турі по 15-ти містах. Це стало надзвичайною честю для мене. Ніна Митрофанівна показала мені справжню Україну, якою вона є.

Завдяки поїздці зрозумів, що в Україні насправді є дві мови, люди говорять українською, але також російською. Я почав вчити пісні, читати поезію, історію, це дуже зацікавило. А раніше не знав, що донька князя Ярослава, принцеса Анна, була французькою королевою. Потроху починав розмовляти. Було не дуже легко, бо в Києві, де живу, люди більше говорять російською. Але якщо відповідаєте їм українською, вони теж починають нею спілкуватися. Тож я трохи “підштовхував” їх. Сьогодні можу говорити по-українськи хоч дві години поспіль, без проблем підтримувати розмову.

— *Що Ви порадили б для повноцінного захисту мови в Україні?*

— У Франції сьогодні всі розмовляють французькою. Це — одна з найкрасивіших і найдовіреніших мов світу. Бо в нас колись був чудовий король Луї XIV, який вирішив: відтепер в усіх регіонах країни говоритимуть тільки нею. Було багато театрів та безкоштовних можливостей для навчання саме французькою.

В Україні ж ніхто не має права нав'язувати російську, бо ви вже дуже далеко відійшли від Радянського Союзу. Ви — незалежна вільна держава, а не регіон якоїсь іншої. І маєте надзвичайну, дуже гарну мову, то навіщо ж говорити російською? Можливо, хтось соромиться, або думає: “Росія — така велика країна!”. То й що? Франція теж колись була значно меншою, але ми мали нашу прекрасну мову. Я переконаний, що Україна повинна говорити тільки українською і зберігати свої традиції — понад усе.

“Співати російською — це нищити майбутнє своєї країни”

— *Ви вже згадували в одному з інтерв'ю про вплив російської пропаганди на Заході. Чому він залишається значним?*

— Це жахливо, але чимало європейців і досі не знають, де це —

Україна. Навіть після Майдану. Навіть серед моїх знайомих такі є. Або все ще думають, що Україна — це Росія. В голові не вкладається.

По-друге, РФ і справді вкладає величезні кошти в свою пропаганду. Згадайте кіно французького документаліста “Маски Майдану” Поля Морейра, де всіх добровольців показано нацистами й божевільними. Хоч і не російський режисер, але ідею поширював цілком російську. Достоту, як їхні медіа, що Росія — це майбутнє світу, хоч зрозуміло, що такого ніколи не буде. Або що їхній президент — такий собі крутий чоловік, а не звичайний ніхто, колишній працівник спецслужб.

Європейці мають забагато ідеалізму стосовно Росії. Крім того, просто не бажають щось дізнаватися. Багатьом досі невідомо, що свого часу Росія загарбала частину Грузії, а відтак — український Крим. Або ж не бажають замислюватися, чому так стається, що Донбас, який насправді — всього лише дві області, не держава — може вести війну вже шість років? Більшість європейців незнайомі зі справжньою історією, в тім числі, Київської Русі, натові, знають фейкову, російської версії.

Нарешті, не треба забувати, що Україна, хоч і давня, та як держава — ще дуже молода, всього 29 років. Щоб було почуття національної ідентичності, ви повинні мати ідею націоналізму. Тут не йдеться про право-радикальний, який представляє Марін Ле Пен у Франції, ні. Мова про необхідність захистити своє — мову, ідею, територію, майбутнє.

Хоч це дуже важко, бо тут у вас ще й таке явище: в українських істеблшменті та шоу-бізнесі досі присутня російська мова!

— *Збиралася про це спитати, випередили.*

— Я надто люблю Україну, щоб співати російською. Уявімо собі, що Німеччина воює з Францією, а я заспівав німецькою. Мене вбили б одразу, за подібне в нас люди дуже революційні. Так само виступати зараз у Москві українським артистам — це не просто сумно, це жахливо. Зважаючи й на те, що всередині України вплив РФ — дуже силь-

ний. Співати її мовою чи для російської публіки в умовах війни, щоб заробити гроші — категорично неправильно, це підриває українське майбутнє. Хочете по-російськи — прошу дуже, їдьте до Росії і там співайте. В Україні це роблять українською, як у Франції — французькою чи англійською в Англії. Тим більше, коли проти нас ведеться справді жахлива війна, Україна чинить опір, і гинуть люди. Серед загиблих були і мої друзі.

“Василь Сліпак — єдиний, хто справді розумів фразу “Слава Україні!”

— *Один з них — соліст Паризької опери Василь Сліпак...*

— Ми знали один одного ще до війни. В мене є друг, Іврі Гітліс (*ізраїльський скрипаль-віртуоз — ред.*), геній, як і Василь. Іврі показав мені відео, як Сліпак співав “Тореадора” з опери “Кармен”, вражаюче. А через кілька місяців по тому ми перетнулися на якійсь мистецькій вечірці. Незабаром в Києві почався Майдан, і це також був період, коли я зустрів свою першу дружину, встановив контакти з українською діаспорою.

Ми з Василем тоді сходили разом на пиво, багато говорили про Україну. Наступна зустріч сталася через місяць. Василь повністю змінився, казав, що збирається на війну. Дивувався й обурювався: як люди можуть розважатися, танцювати, коли на Сході країни — фронт? Це була дивовижно спостерігати: в Парижі встиг стати французом, але відтак знову козаком. Це було його справжнє. Василь, як і мене, дуже драгувало, що у Франції надто мало знають про війну Росії проти України, про цю державу взагалі. Напевне, був єдиним співаком, який дійсно розумів зміст слів “Слава Україні!”. Він повністю усвідомлював їх.

Мені важко про нього говорити: це втрата не лише для родини та друзів, для всієї нації.

— *Якою була Ваша остання з ним зустріч?*

— Тривала хвилин 20, ми пили каву, жартували про якісь українські слова — вже не згадаю, які саме. Але хочу розповісти ще одну історію, сталася недавно. Познайомився з українським вояком, він лежав у госпіталі після поранення. Я хотів якось відволікти його від фізичних страждань, то ж ми з подругою Оленою купили йому гітару — хлопець прагнув навчитися на ній грати. На Фейсбуці ми листувалися, і він якось сказав: єдиною справді творчою людиною, яку я знав, був Василь Сліпак. Для мене це зізнання стало надзвичайним і зворушливим.

“На всіх концертах — Винник і Полякова. А де молоді артисти?”

— *Припустимо, Вас призначили радником нашого президента з питань культури...*

— Я не є радником і не хочу ним бути. Та почнемо з того, що українське майбутнє — фантастичне, це зрозуміло. І все для нас у ньому відкрито — знаю це

як патріот України. Як артист, що змагається за неї і не має жодних обмежень в своєму патріотизмі. Тому всі співаймо українською, це дуже важливо. Вірити в нове покоління українців — теж. Я вражений, наскільки багато серед них неймовірно талановитих. Працював у журі багатьох міжнародних конкурсів, також їх очолював, як, наприклад, “Берлінафест”, але за все своє життя не бачив стільки талановитих людей, як зустрів їх саме тут. Це вони можуть показати красу України та її гордість.

Хочу поділитися не порадами, а спостереженнями. Працюю в українському шоу-бізі вже п’ять років і бачив усіх: артистів, продюсерів, телеканали. Знаю цю індустрію зсередини. Отже, її контролюють 3-4 продюсерські компанії, вони пов’язані між собою і не дають новим артистам шансів вийти на велику сцену і здобути успіх. Це дуже хибно. Щойно відбувається якийсь великий концерт чи урочистість — завжди одні й ті ж самі, Олег Винник, Ольга Полякова та Дзідзьо.

А я не хочу їх слухати ще і ще, мені цікаво нових співаків. Таких насправді дуже багато — молодих і талановитих, вони заслуговують, щоб про них знали. Є чудові артисти, які знають історію і розуміють її, вони ж створюють класну музику, набагато цікавішу від російської. Їм не дають місця, натомість, його отримують ті, хто з усім погоджується. Ці останні мають кошти, а продюсери, на жаль, бачать лише гроші, та не бачають бачити війну.

— Ви теж зіткнулися з монополістами українського шоу-бізу?

— У мене інша ситуація. По-перше, маю свою публіку. Крім того, в мене певна перевага, бо українці люблять французьку культуру. Також я ніколи не змінював свою позицію, вона така ж, якою була і п’ять років тому.

Свого часу я відмовився від контрактів з “М-1” та “1+1”.

Не хочу багато говорити про музичний ринок, але показово ось що. У мене є пісня “Лелеки”, яка завжди має гарний відгук у глядачів. Навіть ті, хто ніколи не знали війни, нерідко плачуть, слухаючи. Прошу знайомих на радіо — поставте цю пісню. Вони кажуть: ні, не можемо, в нас політика, що не повинно бути сумного в ефірі. Хоч нічого надто сумного там нема, пісня була написана ще 15 років тому, в ній — потужна метафора про людину, яка далеко від своєї Батьківщини. Саме цей твір найчастіше просять мене виконати наші воїни на фронті, разом з “Вирушали хлопці”. Деякі шанувальники спеціально мандрували в Україну з Іспанії, щоб потиснути мені руку і подякувати за “Лелек”. “Прилітали додому лелеки”...

Підсумую: я — француз, і я — вільний артист в Україні. У мене є продюсер, але ні від кого не залежу і не потребую нічийої допомоги, щоб бути популярним.

— Прибутків від творчості вистачає на життя?

— Так. Попри те, що зараз карантин. Наразі залишається мрією зробити великий закордонний тур для української діаспори, щоб на концерти приходила не лише діаспора. Хочу показати світові красу України, її мови... Та для цього потрібні значні кошти.

“Співав би навіть для одного глядача”

— Вашим пісням притаманний м’який, навіть щемний ліризм. А коли сподіватися україномовних рокових композицій від Поля Мандіза?

— Мій рок-альбом вже готовий, як і ще один, ліричний, та не хочу розкривати усіх секретів.

Часом мені кажуть, що мої пісні — меланхолійні, я з таким визначенням не погоджуюся. Бо, коли створюю музику, то описую певну ситуацію, щоб люди відчули її. Обов’язково має бути в пісні почуття.

Років 30 тому в Франції була жахлива ситуація із засиллям примітивної попси. Комусь здавалося, що це круто, хоч насправді — зовсім не так. Коли робиш поп-музику, то не думаєш. Такий артист — це продюсерський продукт, як шмат м’яса, не більше. Звичайно, можна вдавати, що навпаки, але на сцені все одно буде помітно — ні, прикидаєшся.

Веду до того ж, що майбутнє української музики — не за попсою, а за патріотичними молодими музикантами.

— Кілька років тому Ви мали представляти Україну на “Євробаченні”, але не перемогли на національному відборі. Спробуйте ще раз?

— З тим конкурсом була дуже дивна ситуація. Композитор Руслан Квінта, на той час — голова журі, написав для мене дві пісні, вони ще трохи потребували аранжування та доопрацювання. Канал “СТБ” запросив мене на “Євробачення”, щоб виступив, як гість. Попри те, що ніколи так не виступав, погодився, хоч і почувався з цього приводу не дуже комфортно. Адже ми були знайомі з Русланом.

Для конкурсу я створив попкузову композицію “Про що мовчить моє серце”, там були повністю мої слова і музика. Вона сподобалася глядачам, багато людей мене підтримували. Думаю, було б класно, якби француз представляв Україну. Але потім склалася ситуація, про яку вже говорив: продюсерські компанії проштовхують своїх і не пускають “чужих”. Можливо, я помиляюся стосовно того конкретного “Євробачення”. Не збираюся

когось звинувачувати, але, принаймні, в мене було таке враження. Руслана Квінту більше згадувати не хочу.

А в “Євробаченні” ще візьму участь, обов’язково.

— Про Вас також говорять, як і про вельми демократичну зірку, що погоджується виступати навіть у сільському залі.

— Так, була історія. Мав концерт у приміщенні драматичного театру в Луцьку на понад тисячу місць, всі квитки було продано. Тамтешня публіка приймала дуже тепло. Потім чоловік, який організовував концерт, питає: “Хочеш ще раз виступити на Волині?” Звісно, я погодився. Тільки виявилось, що цього разу то буде будинок культури в селі, який стояв там зачиненим ще з часів Радянського Союзу. Десь на 200 місць. Але для організатора було справою честі привезти мене в його рідну місцевість. Я був не проти — погодився б співати навіть для єдиного глядача, хто прийшов би мене послухати. Був надзвичайний виступ — у залі, де буквально все — ще з радянського минулого, я співав під бандуру.

Глядачі, яким навіть не всім було де сісти, виконували зі мною гімн України.

“Пам’ятаймо слово “разом!”

— Плануєте отримати українське громадянство?

— Так, все ще чекаю на свій український паспорт. Це — моя велика мрія. Документи подав два роки тому, але там довга процедура... Мені здається, що заслуговую бути громадянином: я хочу експортувати сюди майбутнє. Якби президент України зробив такий жест — дав мені громадянство — було б чудово.

— У чому найбільша різниця між українцями та французами? Що в нас спільного?

— Україна повністю відрізняється, і це чудово. Ці дві країни неможливо порівнювати. Справді круто, що Україна — це Україна, а Франція — це Франція. Кількасот років тому вона теж не була такою, як зараз, але наполегливо виборювала своє майбутнє. Сподіваймося, що Україна теж проявить наполегливість. Все готове для того, щоб мати все — просто треба це усвідомити.

— Вашу першу вишиванку пам’ятаєте?

— О, так, вперше вдягнув її на другий день свого весілля. Перший був згідно з французькою традицією, другий — по-українськи, в Пирогові під Києвом. Там я придбав свою першу сорочку. Це було, як спалах, раптове розуміння того, що не міг розгадати раніше. Як-от, чому в Україні є два прапори: червоно-чорний і жовто-блакитний? А подивився на вишиванки і зрозумів, як ті кольори переплелися в символізмі України. Крім того, що це — виняткова техніка і дуже красиво. Зараз у мене — ціла колекція вишиванок. Якби можна було одягати їх на щодень, так і робив би.

— Лається все ще французькою чи вже українською?

— Тільки українською, я ж українець! Звичайно, коли на самоті. Василь Сліпак, до речі, навчив мене кількох крутих слів, яких не можу зараз сказати (сміється — ред.).

— Є щось з Франції, чого бракує в Україні і за чим сумуєте?

— Ні за чим. А скучаю за своїм сином, було б добре, якби міг перебраться до Києва. Він вже приїжджав до України, і йому дуже сподобалося, що тут для дітей є набагато більше можливостей. Був приємно здивований, що може гратися, де завгодно. У Франції з цього приводу чимало різних обмежень, а тут — воля.

Син відвідував мої концерти, ми з ним ходили на футбол, тепер він вболіває за “Динамо-Київ”. Мріє грати в цій команді. Гадаю, коли йому виповниться 18, приїде жити зі мною в Україні, він хоче цього.

— Все ж таки — чого бракує Україні, щоб стати єдиною?

— Звичайно, там, де йдеться про гроші, завжди буде проблема, але давайте дивитися не в минуле, а в майбутнє. Українці — люди дуже творчі, і вони завжди, постійно створюють щось нове. А ще в українській мові є чудове слово “разом”. Тож зараз просто потрібно усім підтримувати один одного. Слава Україні!

— Героям слава!

Звернення

до наших читачів, передплатників,
просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Андрійчук Віктор Григорович — 500 грн.;
2. Лупій Олесь Васильович — 1000 грн.;
3. Горачкун Микола Опанасович — 1000 грн.;
4. Мьяльница Л. В. — 500 грн.;
5. Кабин Роман Васильович — 100 грн.;
6. Вовченко Петро Трохимович — 500 грн.;
7. Кондратій Іванна Михайлівна — 500 грн.;
8. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.;
9. Мельничук Ярослава Богданівна — 1000 грн.;
10. Мельничук Богдан Іванович — 1000 грн.;
11. Давиденко Валентина — 300 грн.;

Уточнення: В минулому числі “Слова Просвіти” в списку жертводавців правильно так:

2. Підтримка видання від Василя Глаголюка. Надіслав Олексій Глаголюк.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Жіночий погляд у мистецтві

Столична галерея “Митець” запрошує на виставку живопису “Бесіда поза часом”, представляючи три покоління жінок однієї родини. Галина Зоря, Оксана Слета, Оксана і Галина Попінови – лауреати всеукраїнських та міжнародних премій, національних конкурсів, члени НСХУ, учасники багатьох виставок, пленерів та інших мистецьких проєктів.

Галина Зоря — класик вітчизняного живописного мистецтва. Була викладачем художньої школи. Прожила в мистецтві велике і насичене життя. Крім сотень учнів художньої школи прищепила любов до мистецтва своїм трьом дітям, які також стали чудовими художниками, продовжувачами династії. Вона була поетично ніжним, по-жіночому тонким і виваженим майстром. Квіти заповнюють її полотна живим і нев’янучим килимом. Природа, трепетна і значуща, промовляє найпіднесенішими інтонаціями художньо вираженими і щирими з полотен Галини Зорі.

Живопису заслуженої художниці України Оксани Слети притаманний романтичний погляд на світ. Як майстер живопису, вона переймалася самодостатньою красою речей, їхнім співставленням, їхніми барвами. Можливо саме тому надавала речам у натюрмортах такого надзвичайного вигляду, такого мрійливого стану, такого гармонійного колориту. Мисткиня оспівувала невмирущу силу природи — трави, квітів та радість всіх земних плодів. Своєю творчою уявою бачила омріяне райське життя в садах, де все навкруги — прекрасне і цінне. У картинах Оксани емоційно забарвлені предмети вілюють космічність простору. І цей вселенський космос втілений у безмежному небі, морі, туманах та далеких обрисах берегів. Це космос власної душі художника.

— На новій виставці я представила серію робіт “Грані Всесвіту”, тут символи пір року — як невеличкі грані великого Всесвіту і прекрасного. Це гімн багатогранності нашого життя і його краси, — розповіла Оксана Попінова. — На одній з картин зображена людина-птиця. На створення цього полотна мене надихнув давньослов’янський

епос про двох птахів, один з яких був співцем доброти, любові і всього найкращого. Робота “Сонце півдня” — це згадка про Крим, чудову природу півострова. Крім творчого пошуку нових ідей, нових образів з цього року буду викладати у Київському університеті ім. Бориса Грінченка. Надихатиму студентів на творчість, образотворче мислення...

— Ця виставка задумувалася як присвята нашій мамі — Оксані Слеті, — продовжила Галина Попінова. — У цьому році їй виповнилося б сімдесят. Але саме у вересні минає 9 років, як мами немає з нами. Зі старшою сестрою Оксаною ми вже четверте покоління династії художників. Мистецтвом у нашій родині займалися і чоловіки, і жінки — створювали живопис, скульптуру, плакат, чеканку. А цього разу нашим завданням було показати саме жіночу лінію. Радіємо з того, що маємо можливість проводити цю виставку в галереї “Митець”. І не лише тому, що це

найстаріша галерея Києва, якій вже понад сімдесят років. Свого часу на другому поверсі цього будинку мешкала наша сім’я, а дід Петро Сльота мав у “Митці” персональну виставку.

Картини нашої бабусі Галини Зорі переважно створювалися з натури. Вона писала і монументальні роботи, і декоративні. Думаю, що на неї справила вплив творчість Матісса. У 1956 році бабуся мала можливість разом з нашим дідом подорожувати на кораблі навколо Європи. Напевне у них була можливість побачити західні музеї. Ця подорож мала значний вплив на всю подальшу творчість. Її живопис дуже відрізнявся від творчості багатьох сучасників яскравістю і живістю мазку. У роботах відчувається свобода. Вони світлі і несуть позитивну енергетику.

Далі роботи нашої мами — Оксани Слети. Вона була надзвичайно ліричною художницею. Багато своїх картин створила у Загребеллі на Сумщині. Там у нас був невеличкий будиночок, який ми придбали після аварії на Чорнобильській АЕС. Красу природи, всього, що її оточувало, вона пропускати через себе, а потім переносила в живопис. Мистецтво проходило червоною ниткою через усе її життя. Бувала у будинку творчості у Гурзуфі. Кримська тематика представлена і на цій виставці. Щедрі дари природи — це символ того краю. Ще один яскравий образ її творчості — червона калина, що є символом України. Це образ також у

Оксани і Галина Попінови

своїх роботах використовуємо і ми з сестрою.

А я представляла картини, які створювала в різні роки. До карантину багато подорожувала і Україною, і за кордоном. Чимало робіт написано під враженнями від подорожі до Австрії. Там ми жили у маленькому селищі неподалік від Відня. Була можливість порівняти українське та австрійське життя. На картині “Герберт — веселий фермер” намалювала людину, яка приймала художників з України. Хотіла показати яка це колоритна постать. На іншому портреті — тендітна жінка, вона співає, викладає для дітей музику. Це вже зовсім інший образ. 2017 року до 25-річчя встановлення міжнародних стосунків між Україною та Йорданією возили нашу виставку в цю країну. Намалювала багато йорданських краєвидів. Деякі роботи написала у Львові, де разом з родиною я прожила останній рік.

На одній зі стін розміщені по одній роботі кожного автора. Сестра тут представила портрет свого чоловіка, а я картину “Одно-

го разу в Китаї”, яка написана під враженнями від подорожі до цієї країни.

Художники нашої родини продовжують створювати мистецтво, творчо працюють мисткині-жінки. Це такий спосіб мислення, життя. Цей процес триває кожного дня, навіть якщо ти не тримаєш у руках пензля, то все-рівно постійно думаєш про картини.

Зараз у нас планується пленер. Від Київської організації Спілки поїдемо до Седнева, у будинок творчості НСХУ. Нас буде 10 художників, працюватимемо там 10 днів. Потім відбудеться виставка “Седнівська осінь”.

Ми підписали договір про творчий обмін між Київською організацією НСХУ і Фондом культури Аджарії на п’ять років. Відправлятимемо українських художників до Грузії, а митців з цієї країни прийматимемо в себе. Я виступаю куратором цього проєкту.

Також беремо участь у багатьох виставках, що відбуваються у Центральному будинку художника НСХУ. Зокрема, готуємо роботи до Дня художника.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2020

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77

на 1 місяць

19 грн 82 коп.

на півроку

107 грн 32 коп.

на 3 місяці

56 грн 86 коп.

на рік

209 грн 94 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Іван ЮЩУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://slovitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

